

**UCHWAŁA NR XVIII/112/20
RADY MIEJSKIEJ W MIEJSKIEJ GÓRCIE**

z dnia 21 maja 2020 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejska Górka na lata 2019-2022”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 713) w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 282) Rada Miejska w Miejskiej Górcie uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejska Górka na lata 2019-2022”, zaopiniowany pozytywnie przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, stanowiący załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miejskiej Górki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Zdzisław Goliński

Uzasadnienie

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, gmina w zakresie zadań własnych, zobowiązana jest realizować między innymi ochronę i opiekę nad zabytkami. Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminy obowiązek sporządzenia i przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejska Górka na lata 2019 – 2022” został pozytywnie zaopiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu pismem nr WWKZ.5120.9316.1.2019 z dnia 16.10.2019. Zgodnie z art. 87 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami programy podlegają ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Biorąc powyższe pod uwagę, podjęcie uchwały jest uzasadnione.

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XVIII/112/20
Rady Miejskiej w Miejskiej Górcie
z dnia 21 maja 2020 r.

Gminny Program
Opieki nad Zabytkami
Gminy Miejska Górka

2019-2022

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	6
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	6
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	6
4.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020	6
4.2.2. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017-2020	7
4.2.3. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Rawicz na lata 2017-2020	8
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	10
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	12
5.2.1. Położenie geograficzne i krajobraz kulturowy gminy	12
5.2.2. Zarys historii regionu	12
5.2.3. Skrócony opis historii oraz stanu zabytków ruchomych i nieruchomych w gminie	15
5.2.4. Zabytki archeologiczne na terenie gminy Miejska Górka	31
5.2.5. Stan zachowania zabytków archeologicznych	33
5.3. Wykaz obiektów z terenu gminy Miejska Górka wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych	35
5.4. Wykaz zabytków z terenu gminy Miejska Górka wpisanych do rejestru zabytków archeologicznych	37
5.5. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Miejska Górka	37
5.6. Skrócony wykaz zabytków ruchomych	46
6. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie	47
7. Analiza mocnych i słabych stron ochrony i opieki nad zabytkami gminy Miejska Górka	48
8. Założenia programowe i harmonogram działań w latach 2019-2022 r.	51
9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	52
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	53

1. WSTĘP

Wykonywanie zadań w zakresie opieki nad zabytkami jest jednym z ustawowych zadań własnych samorządów wszystkich szczebli. Na poziomie gminy podstawowym dokumentem określającym w tym zakresie kierunki działań samorządu jest gminny program opieki nad zabytkami. Opracowanie programu opieki nad zabytkami dla gminy Miejska Górka na lata 2019-2022 poprzedzono ogólną analizą stanu zachowania obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Bardziej szczegółowo zostały omówione obiekty stanowiące własność Gminy. Przedstawione założenia programowe uwzględniają wytyczne zawarte w programach na poziomie krajowym i wojewódzkim oraz są spójne z Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Miejska Górka. Program określa organizację i zasady finansowania systemu ochrony i opieki nad zabytkami w zakresie należącym do kompetencji samorządu gminnego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami, która w art. 87 obliguje wójta (burmistrza, prezydenta) do sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Określa ona sposób jego przyjęcia w formie uchwały przez radę gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji programów wójt (burmistrz) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy. Przyjęty program ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami podstawą merytoryczną sporządzenia programu do opieki nad zabytkami jest ewidencja zabytków. Ustalenia obowiązującego gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2. ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami). Program opieki nad zabytkami powinien zawierać:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków;

- podejmowanie przedsięwzięć mających na celu tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki Państwa w dziedzinie kultury. Konstytucje RP zawiera art. 5 o treści: „Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego rozumiejąc zabytki jako dobro wspólne”. Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W myśl ustawy opieka nad zabytkami sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, popularyzowaniu i upowszechnieniu wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadza prawne określenie pojęcia zabytek, jako - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością, stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki w Polsce podlegają ochronie bez względu na stan zachowania. Zabytki zdefiniowano i podzielono na grupy - zabytki nieruchome, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne. Ochronie ustawowej mogą także podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Organami ochrony zabytków w Polsce, z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami są:

- Minister Kultury, w imieniu którego zadania i kompetencje, dotyczące ochrony zabytków, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje we wspomnianym wyżej zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków, który kieruje wojewódzkim urzędem ochrony zabytków.

Zadania wojewódzkich konserwatorów zabytków, działających w imieniu wojewody mogą realizować również konserwatorzy samorządowi na obszarze miasta lub powiatu. Wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu ochrony zabytków, w tym wydawania decyzji administracyjnych gminom i powiatom (art. 96 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece

nad zabytkami oraz art. 20 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie). Wyjątkiem są sprawy dotyczące prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydawanie decyzji w tym zakresie, które należą do wyłącznej kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie opieki nad zabytkami jest jednym z ustawowych zadań własnych samorządów wszystkich szczebli. W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wyszczególniono m. in. takie zadania:

- utworzenie parku kulturowego (art. 7 pkt 3, art. 16 i 17),
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust.4, 5 i 6),
- sporządzenie wojewódzkiego, powiatowego i gminnego programu opieki nad zabytkami,
- umieszczenie na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru znaków informacyjnych,
- ustanowienie społecznych opiekunów zabytków (art. 103 ust.1),
- przekazywanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust. 2),
- wydawanie decyzji o czasowym zajęciu zabytku nieruchomego lub wywłaszczenie tego zabytku (art. 50 ust.3 i art. 112-125 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami)

Do obowiązków samorządu gminnego należy ponadto uwzględnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji (art. 18 ust.1):

- strategii rozwoju gmin,
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Inne uregulowania prawne w Polsce dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, m.in. w:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane,
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,

- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

Programy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wykonywane są na poziomie krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Dokumenty są ze sobą wzajemnie powiązane. Zgodnie z art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego ma obowiązek zainicjować i opracować przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków Krajowy Program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na okres 4 lat, który określałby cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 zakłada wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym oraz centralnym¹. Planowane jest wsparcie przez rząd wszelkich działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Praktyczną ofertą rządu dla jednostek samorządów terytorialnych ma być organizacja szkoleń w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, współpraca w ramach usług Geoportalu i towarzyszącej mu bazy danych o zabytkach oraz rozwijanie specjalistycznego panelu informacyjnego na stronie www.samorzad.nid.pl. Przewidziany jest także konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami. Na realizację Programu zostały przewidziane środki finansowe w wysokości 25 617 089 zł, a na jego koordynatora wyznaczono dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTEKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

4.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO ROKU 2020; PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020 określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa, które mają być podejmowane w nowej rzeczywistości, już po fakcie przyjęcia Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. Ustalenia w niej zawarte stanowią podstawę do aktualnego planu zagospodarowania

¹ Krajowy programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

przestrzennego województwa², przez co mają bezpośredni wpływ na ochronę i opiekę nad zabytkami na szczeblu gminnym. Bogate dziedzictwo kulturowe, materialne i niematerialne wymienia się jako silną stronę potencjału wewnętrznego województwa wielkopolskiego. Jednym z głównych priorytetów Strategii jest zatem zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz rozwój turystyki i związane z nią zwiększenie ilości miejsc pracy jako szansę na rozwiązanie społecznych i ekonomicznych problemów. Celem Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców, realizowana przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych, z których niektóre dotyczą ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, przede wszystkim jest to cel operacyjny 8.10. Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego, którego głównymi działaniami są:

- promocja kultury regionalnej,
- poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- rozwój cyfrowego systemu zarządzania dobrami kultury,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie,
- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu, odpowiedzialnego za stałe elementy kultury,
- stymulacja przepływu treści kulturowych jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

4.2.2. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA LATA 2017-2020

Podstawowe zadanie Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017-2020³ dotyczy stworzenia – „...warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach Samorządu Województwa Wielkopolskiego, służących polepszeniu stanu zachowania zasobów lokalnego dziedzictwa

²Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr V/70/19 z dnia 25 marca 2019 roku.

³ Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2017-2020 przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr XXXVIII/901/17 z dnia 27 listopada 2017 r.

kulturowego oraz krajobrazu kulturowego Wielkopolski”. Realizacja wcześniejszych programów wykazuje, iż dzięki dotacjom z budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego oraz wysiłkowi właścicieli coraz więcej obiektów zabytkowych zostaje poddanych pracom remontowym i konserwatorskim.

Autorzy programu przedstawili w sposób syntetyczny historię regionu oraz charakterystykę jego zasobów kulturowych. Szczegółowo omówione są jedynie zabytki należące do samorządu wojewódzkiego, inne natomiast wymienione są jako elementy bogatego dziedzictwa Wielkopolski, są wśród nich również obiekty z terenu gminy Miejska Górką: pałac oraz pawilon chiński w Dłoni. Program określa siedem podstawowych celów podzielonych na zadania, są to:

- poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania,
- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych,
- włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych,
- prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych⁴.

4.2.3. POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU RAWICZ NA LATA 2017-2020

Główną ideą Programu jest wytyczenie dróg pozwalających osiągnąć odczuwalną i akceptowaną społecznie poprawę w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie powiatu rawickiego. W dokumencie przedstawiono pięć priorytetów:

- Priorytet I – Ochrona i rewaloryzacja obiektów zabytkowych i budynków o wartościach lokalnych.
- Priorytet II - Kształtowanie świadomości mieszkańców. Popularyzacja wiedzy o regionie.
- Edukacja w zakresie ochrony zabytków.
- Priorytet III – Świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

⁴ Drugie zadanie tego celu obliguje Samorząd Województwa do publikowania na swoich stronach internetowych informacji o możliwych możliwościach ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach.

- Dążenie do zachowania ładu przestrzennego.
- Priorytet IV - Promocja zabytków, krajobrazu kulturowego i tradycji lokalnej.
- Priorytet V - Dziedzictwo kulturowe jako element rozwoju turystyki.

Powiat Rawicki jest właścicielem kilku obiektów zabytkowych, przy których oprócz bieżącego utrzymania, w najbliższych latach planowane są także specjalistyczne prace konserwatorsko - budowlane. Wcześniej wśród tych obiektów znajdował się również opuszczony kościół ewangelicki p.w. Góry Tabor w Miejskiej Górcie - Starosta Rawicki zarządzał obiektem w imieniu Skarbu Państwa. Z uwagi na nierozstrzygniętą kwestię własności w aktualnym programie powiatowym nie przewiduje się żadnych poważniejszych działań przy tym zabytku⁵. Powiat nie wyklucza jednak możliwości doraźnych działań porządkowo - zabezpieczających. Jedyną formą bezpośredniego udziału w opiece nad zabytkami z terenu powiatu rawickiego nie będącymi własnością Powiatu jest udzielanie dotacji na prace konserwatorskie. Rada Powiatu Rawickiego uchwaliła w dniu 27.10.2011 r. Uchwałę nr XI/72/11 w sprawie zasad i trybu postępowania przy udzielaniu i rozliczaniu dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych, nie stanowiących własności Powiatu Rawickiego⁶.

Większość zadań szczegółowych określonych w ramach przedstawionych priorytetów Programu sprowadza się do działań tzw. miękkich polegających na współpracy Powiatu z innymi instytucjami w zakresie promocji idei ochrony zabytków oraz rozwoju turystyki na obszarze powiatu rawickiego.

⁵ Decyzją z dnia 18 kwietnia 2018 r. Wojewoda Wielkopolski potwierdził nabycie z mocy prawa przez Gminę Miejska Górkę nieruchomości położonej w Miejskiej Górcie, na której znajduje się obecnie kościół poewangelicki. Od powyższej decyzji Burmistrz Miejskiej Górki wniósł odwołanie do Krajowej Komisji Uwłaszczeniowej, która uchylili zaskarżoną decyzję i przekazała sprawę do ponownego rozpatrzenia przez Wojewodę Wielkopolskiego. Termin załatwienia sprawy został przedłużony przez Wojewodę do dnia 31 grudnia 2019 r. Do tego czasu zostały wstrzymane wszelkie środki Powiatu Rawickiego przeznaczone na bieżące utrzymanie obiektu. Źródło: Sprawozdanie za lata 2017 - 2018 z realizacji „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Rawickiego na lata 2017 - 2020” Załącznik do Uchwały Nr VIII/73/19 Rady Powiatu Rawickiego z dnia 26 kwietnia 2019 r.

⁶ Dotacja może być udzielona wyłącznie podmiotom, które posiadają tytuł prawny do obiektu wpisanego do rejestru zabytków wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Dotacje mogą być udzielane na prace, które zostaną przeprowadzone w roku, w którym dotacja ma być udzielona. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa każdorazowo uchwała budżetowa. Dotacja może być udzielona w wysokości od 50-100 % nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót przy zabytku. Udzielenie dotacji następuje na podstawie złożonego wniosku. Zasady udzielania dotacji oraz terminy składania wniosków określa szczegółowo Uchwała, opublikowana na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Rawiczu.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Dokumentami wykonanymi na poziomie gminy, które mają bezpośredni związek z ochroną zabytków i niniejszym Programem Opieki nad Zabytkami są:

- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejska Górka na lata 2017-2023⁷
- Plan odnowy miejscowości Miejska Górka
- Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miejska Górka⁸
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego⁹,

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejska Górka na lata 2017-2023 określa obszary zdegradowane oraz kierunki wyprowadzenia ich ze stanu kryzysu. Problematyka ta jest złożona i dotyczy różnych aspektów życia: społecznych, gospodarczych, technicznych lub przestrzenno-funkcjonalnych. Program zawiera rozdziały dotyczące dziedzictwa i turystyki, a występowanie na terenie gminy interesujących zabytków wymieniane jest wśród atutów regionu. W tym obszarze zauważono jednak prostą zależność – obiekty zaniedbane kształtują opinie negatywne i generują powstawanie obszarów kryzysowych. Ankieta przeprowadzona wśród mieszkańców gminy dla potrzeb tego opracowania wykazała, że zły stan dróg i zabytków wpływa na słabe strony regionu. W samej Miejskiej Górcie problem ten dotyczy nawierzchni rynku oraz złego stanu niektórych zabytków oraz braku ich zagospodarowania. Wskazuje się zatem na potrzebę działań ukierunkowanych na poprawę estetyki przestrzennej, zwłaszcza w centrum Miejskiej Górki oraz odrestaurowanie zniszczonych zabytków, ich adaptację na użytek publiczny oraz skuteczne objęcie ochroną konserwatorską. Modernizacja organizacji przestrzeni, wykonanie nowej nawierzchni na rynku i remont okalających go kamieniczek zostało wpisane w program planowanych inwestycji w ramach Program Rewitalizacji Gminy Miejska Górka na lata 2017-2023.

⁷ Uchwała Nr XXVI/146/17 Rady Miejskiej w Miejskiej Górcie z dnia 29 listopada 2017 r.

⁸ Uchwała Nr V/23/15 Rady Miejskiej w Miejskiej Górcie z dnia 30 kwietnia 2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Miejska Górka.

⁹ W aktualnych planach wskazano jedynie obiekty już ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz obowiązujące strefy ochrony konserwatorskiej. Lista obowiązujących miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego publikowana jest również na internetowej stronie Gminy Miejska Górka.

Gmina posiada także aktualne **programy odnowy miejscowości**¹⁰ określające najbliższe inwestycje komunalne, wśród nich niektóre w sposób pośredni będą miały wpływ na zabytki. Należy tutaj wymienić ponownie, rewitalizację rynku oraz budowę obwodnicy miasta Miejska Górka, rozbudowę ścieżek rowerowych (Gostkowo – Niepart) i ogólny rozwój bazy rekreacyjno-turystycznej w gminie. W latach 2019 – 2020 planowane jest przeprowadzenie prac konserwatorsko-budowlanych przy zabytkowym budynku szkoły Konarach. Prace będą polegały na wymienione pokrycie dachu, naprawie tynków elewacji, reperacji ceglanej podmurówki oraz detalu architektonicznego, wymianie zniszczonych okien i drzwi, a także odnowie wnętrza.

Istotne zapisy odnoszące się do ochrony zabytków na terenie gminy Miejska Górka zawarte są w **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miejska Górka**. Dokument szczegółowo wymienia wszystkie elementy istniejącego krajobrazu kulturowego gminy Miejska Górka. Określony został również stan zachowania oraz postulaty konserwatorskie i kierunki potencjalnych działań sprzyjających ochronie poszczególnych obiektów zabytkowych oraz zespołu budowlanego miasta Miejska Górka. Spośród postulatów wymienia się: opracowanie studium historyczno-urbanistyczno-architektonicznego - dla miasta Miejska Górka i zespołu klasztornego w Karolinkach, znalezienie nabywców i nowego przeznaczenia dla dworców w Gostkowie, Piaskach i Roszkowie oraz kościoła ewangelickiego p.w. Góry Tabor.

Z uwagi na planowane inwestycje związane z planowaną budową na terenie gminy farm elektrowni wiatrowych Studium posiada także szczegółowe zapisy zawierające analizę walorów widokowo-krajobrazowych poszczególnych miejscowości w gminie¹¹. W związku z tym Studium zawiera w swojej treści istotny zapis: „W celu zminimalizowania negatywnego oddziaływania planowanych siłowni wiatrowych na istniejące walory przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe, zaleca się na etapie sporządzania planów miejscowych przeprowadzenie szczegółowych analiz krajobrazowo-widokowych”. Ponadto załącznik mapowy Studium (sporządzony przy okazji ostatniej zmiany

¹⁰ Aktualne plany odnowy miejscowości związane z problematyką ochrony zabytków dotyczą miasta Miejska Górka oraz wsi Gostkowo, Kołaczkowice, Konary. Plany zostały przyjęte uchwałami Rady Miejskiej w Miejskiej Górcie, udostępniane są na stronie internetowej Gminy Miejska Górka.

¹¹ Procedury związane z budową elektrowni wiatrowych w Miejskiej Górcie trwają już od ok. 10 lat. Inwestor początkowo planował postawić 7 farm wiatrowych: „Dłoń”, „Gostkowo”, „Konary”, „Piaski”, „Kołaczkowice”, „Sobiałkovo” i „Roszkowo” o łącznej ilości ok. 100 wiatraków, co byłoby jednym z największych skupisk elektrowni wiatrowych w kraju. W toku postępowania otrzymał 4 prawomocne decyzje środowiskowe. Trzy kolejne („Dłoń”, „Piaski” i „Konary”), blokowała firma PAK Górnictwo, twierdząc że wiatraki mogą blokować ewentualny dostęp do złoża Oczkowice. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w przypadku farmy wiatrowej „Piaski” przyznało rację firmie PAK.

Studium specjalnie dla potrzeb ewentualnej budowy elektrowni wiatrowych¹²⁾ zawiera szczegółowe informacje na temat istniejących stref ochrony konserwatorskiej „A” i „B”, ochrony ekspozycji „E” oraz ochrony archeologicznej „W”. Załącznik mapowy przedstawia także kierunki polityki przestrzennej dotyczącej dziedzictwa kulturowego oraz granice stref ochronnych istotnych elementów i powiązań przestrzennych oraz istniejące, wartościowe osie widokowe.

5.2.CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Gmina Miejska Górka leży na południu Niziny Wielkopolskiej. Sąsiaduje z gminami Bojanowo, Jutrosin, Krobia, Pakosław, Pępowo, Poniec, Rawicz. Miejska Górka położona jest w odległości ok.9 km na północny-wschód od Rawicza (miasto powiatowe), przy trasie do Krotoszyń. Gminę zamieszkuje ok. 9419 mieszkańców¹³. Łącznie w gminie znajduje się 16 wsi – Dąbrowa, Dłoń, Gostkowo, Karolinki, Kołczkowice, Konary, Niemarzyn, Oczkowice, Piaski, Roszkowo, Roszkówko, Rozstępniewo, Rzyckowo, Sobiałkowo, Woszczkowo, Zakrzewo. Powierzchnia gminy Miejska Górka wynosi 103,62 km², z czego użytki rolne zajmują ok. 88 %, a lasy zaledwie 3 %, występuje też bardzo mało zadrzewień śródpolnych¹⁴. Ze względu na małe zróżnicowanie terenu i rozległe płaskie przestrzenie, obszar gminy uznano za bardzo dogodny dla lokalizacji elektrowni wiatrowych.

5.2.2. ZARYS HISTORII REGIONU

Najstarsze świadectwa osadnictwa w rejonie Miejskiej Górki datuje się od połowy 5 tysiąclecia p.n.e. Znajdują się tutaj stanowiska archeologiczne z następujących po sobie okresów od mezolitu poprzez okres kultury łużyckiej, wpływów rzymskich i dalej wczesnego średniowiecza. Omawiany obszar pierwotnie pokryty był gęstą puszcza porastającą całą zabagnioną dolinę Orli i stanowił naturalną granicę między plemionami Śląska i Wielkopolski. W początkach państwa piastowskiego obszar ten w większości znajdował się pod zarządem Awdańców, którzy w

¹² Dla planowanej budowy zespołu elektrowni wiatrowych na terenie gminy Miejska Górka wykonano obszerne Studium krajobrazowo-widokowe opracowane w 2009/2010 r. przez zespół specjalistów pod kier. dr hab. inż. arch. Zbigniewa Myczkowskiego archiwum WKZ w Lesznie nr 9000 t. I i II.

¹³ Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejska Górka na lata 2017-2023

¹⁴ Lesistość terenu gminy oraz ilość śródpolnej zieleni była kiedyś większa. Wynika to z analizy map archiwalnych m.in. pruskiej mapy w skali 1: 25 000 z przełomu XIX i XX w.

pobliskim Czestramiu (obecnie Golejewko, gm. Pakośław) posiadali jedno ze swoich gniazd rodowych. Wieś Golejewko było siedzibą miejscowej kasztelanii i jest na tym terenie jedną z najstarszych miejscowości o potwierdzonym źródłowo rodowodzie (1136 r.). W okresie rozbitcia dzielnicowego rejon Miejskiej Górki administracyjnie wchodził w skład Wielkopolski i należał do ziemi kaliskiej. Później obszar ten był rejonem przygranicznym oddzielającym ziemie Rzeczypospolitej od Śląska podlegającego cesarzom niemieckim. Do 1791 r. omawiany region administracyjnie należał do powiatu kościańskiego, a później wschowskiego. W okresie 1791-1919, z przerwą 1807-1815 w okresie Księstwa Warszawskiego, Miejska Górka znajdowała się w granicach zaboru pruskiego, do 1886 r. w powiecie krobkim z siedzibą w Rawiczu, później w powiecie rawickim. Po odzyskaniu niepodległości w 1920 r. z przerwą w okresie okupacji omawiany teren stanowiący część nowopowstałego powiatu rawickiego wszedł w skład województwa poznańskiego. W wyniku reformy administracyjnej z 1975 r. Miejska Górka stała się siedzibą gminy, z której w 1982 r. wydzielono część terenu tworząc sąsiednią gminę Pakośław.

Górka (następnie Miejska Górka) wzmiankowana była już w 1284 r. jako wieś w posiadłości Stefana Awdańca. Osada znajdowała się w miejscu sprzyjającym dla dalszego rozwoju, na skrzyżowaniu dwóch ważnych w średniowieczu szlaków, poznańsko-wrocławskim i kalisko-głogowskim. W źródłach pisanych z przełomu XIII i XIV w. pojawiają się także nazwy innych okolicznych wsi – Kołaczkowice, Konary, Roszkowo, Rozstępniewo, Sobiałkowo, Zakrzewo. Jeden z starszych w okolicy wczesnośredniowiecznych grodów obronnych z poł. XIII w. istniał w Kołaczkowicach nad Dąbroczną. Wymienione powyżej wsie, a także miejscowość Dłoń, po raz pierwszy wzmiankowana w 1404 r., początkowo należały do Awdańców, a później w drodze podziałów i spadków przeszły we władanie spokrewnionych z nimi polskich rodzin szlacheckich. Przez cały okres I Rzeczypospolitej okoliczne dobra były własnością prywatną. Po śmierci wojewody poznańskiego Stanisława Górki, ostatniego przedstawiciela rodu Górków w 1592 r., należały kolejno do rodzin Czarnkowskich - Przyjemskich, Kostków, Opalińskich, Bnińskich, Leszczyńskich oraz aż do 1909 r. Sułkowskich. Do dóbr ordynacji Sułkowskich należały folwarki w Sobiałkowie, Roszkówku, Rozstępniewie, Niemarzynie.

Z uwagi na to, że nie zachował się dokument fundacyjny trudno jest obecnie ustalić datę uzyskania przez Miejską Górkę praw miejskich. Na początku XV w. funkcjonował tutaj urząd wójta, a w zabudowie znajdował się kościół parafialny oraz jatki miejskie. W 1428 r. król Władysław Jagiełło potwierdził zmianę prawa miejskiego z polskiego na magdeburskie. W XVI w. Miejska Górka jako miasto prywatne należące do wojewody poznańskiego Łukasza Górki (1482/1542) posiadała już ustalone granice oraz kilka ulic z centralnym rynkiem i ratuszem, a także murowany kościół parafialny, dom starców, kilka jatek i kramów. Miasto rozwijało się pomyślnie do 1564 r. kiedy nastąpił jego pożar. Przystępując do odbudowy wyznaczono nowe obszary pod zabudowę, jednak rynek pozostał na dawnym miejscu. W drugiej połowie XV. ludność miasta nie przekraczała 100 mieszkańców, w 1540 r. liczyła 742, a w 1566 r.

już 1043. Do końca XVI w. Miejska Górka była najliczniejszym ośrodkiem Ziemi Rawickiej. Późniejszy okresowy wzrost liczby ludności związany jest z reformacją oraz napływem do miasta protestantów i organizacją nowych terenów pod zabudowę w rejonie ob. Placu Powstańców Wielkopolskich. W okresie wojen religijnych trwających w Czechach, Saksonii i na Śląsku podczas XVI w. oraz zwłaszcza później, podczas wojny trzydziestoletniej 1618-1638, z uwagi na swoje położenie, wolność wyznaniową i udogodnienia gospodarcze panujące w Polsce obszar ten stał się atrakcyjnym miejscem masowej migracji ludności. W związku z tym procesem ówczesny właściciel miasta Adam Olbracht Przyjemski w 1623 r. wydał przywileje sprzyjające gospodarczemu rozwojowi miasta. Dokument ten wymienia m.in. ratusz, wagę miejską, domy przy rynku i uliczkach, stodoły, wiatrak, folwarki podmiejskie oraz wały i dwie bramy miejskie. Pomimo uzyskania nowych przywilejów miasto nie było dla przybyszów tak atrakcyjne jak zupełnie nowy ośrodek miejski, jakim był założony przez Przyjemskiego w 1638 r. przygraniczny Rawicz. Nowi przybysze przyczynili się jednak do wzrostu potencjału gospodarczego regionu, zwłaszcza w zakresie rzemiosła, m.in. tkactwa. Miasto wzbogaciło się w tym okresie o kilka nowych budowli stanowiących dziś o jego zabytkowym charakterze. Protestanci w swojej dzielnicy, na terenie XVI w. cmentarza wznieśli drewniany kościół p.w. Góry Tabor (1777-1778), katolicy natomiast przebudowywali średniowieczny kościół p.w. św. Mikołaja, który swoją ostateczną formę uzyskał pod koniec XVIII w. Na przedmieściach Miejskiej Górki, zwanym Goruszki kasztelan gnieźnieński Adam Olbracht Przyjemski ufundował w 1622 r. drewniany klasztor i kościół reformatów p.w. św. Krzyża. Murowany zespół klasztorny zajmowany obecnie przez franciszkanów został wzniesiony w latach 1742-1745. W 1780 r. Miejska Górka posiadała 221 domów mieszkalnych, przeważnie drewnianych lub zbudowanych w systemie szkieletowym z wypełnieniem glinianym oraz dachach krytych słomą lub drewnianym gontem. Liczba domostw ulegała zmianom podczas kolejnych pożarów miasta, z których największe były w 1789 i 1843 r.

W okresie zaborów do rozwoju regionu podobnie jak w całej Wielkopolsce przyczyniło się szereg reform oraz inwestycji państwowych, a także prywatnych. Uwłaszczenie chłopów nastąpiło w latach 30 i 40 XIX w. Ważnym czynnikiem postępu techniczno-gospodarczego w XIX wieku, podobnie jak i w całej Europie był rozwój transportu, w pierwszej kolejności kołowego, następnie kolejowego. Formalną podstawą do rozpoczęcia budowy dróg bitych w Wielkopolsce był „Plan budowy szos w Królestwie Pruskim” z 1817 roku, w którym zakładano w pierwszej kolejności usprawnić połączenia z Berlinem. W 1826 roku rozpoczęto budowę drogi bitej z Poznania do Berlina. Droga z Leszna do Poznania powstała w 1835 roku. Do roku 1866 siecią dróg bitych objęto 119 miast spośród 141 istniejących wówczas w Wielkopolsce. Doprowadzenie drogi do miasta, jak się okazało miało decydujący wpływ na jego dalszy rozwój. Zlikwidowany w 1887 roku powiat krobki charakteryzował się dość dużym wskaźnikiem sieci nowych dróg

o wysokości 13,9 km na 100 km², przy średniej krajowej 6,9 km na 100 km² powierzchni¹⁵. Pierwszą utwardzoną drogę powiatową w okolicach Krobi zbudowano w 1853 roku, była to szosa Rawicz-Krobia- Gostyń. W 1898 r. do Miejskiej Górki doprowadzono także kolej żelazną, która połączyła miasto z Rawiczem i Kobylinem. Zakładano nowe młyny i wiatraki, handlowano końmi i bydłem. Największą inwestycją przemysłową była budowa w 1883 roku cukrowni. Na przełomie XIX i XX w. w Miejskiej Górcie funkcjonowało 10 rzeźni, olejarnia, mleczarnia, młyn przemysłowy, 11 wiatraków, browar, 2 cegielnie i cukrownia. W 1913 r. zaczęła także funkcjonować miejska gazownia węglowa, której długość gazociągu w 1924 r. wynosił już ok. 6 km, przy liczbie 252 konsumentów oraz 32 szt. miejskich latarni. Część z pobudowanych wówczas w mieście dużych obiektów przemysłowych jak młyn i cukrownia do dzisiejszego dnia ma wpływ na krajobraz kulturowy okolicy.

5.2.3 SKRÓCONY OPIS HISTORII ORAZ STANU ZABYTKÓW RUCHOMYCH I NIERUCHOMYCH W GMINIE¹⁶

W gminie istnieje ogółem 7 zabytkowych kościołów, z których 6 jest wpisanych do rejestru zabytków, 3 spośród nich są kościołami drewnianymi lub częściowo drewnianymi (Sobiałkovo, Zakrzewo i kościół ewangelicki w Miejskiej Górcie). Wszystkie kościoły katolickie są zadbane i użytkowane zgodnie z przeznaczeniem. Na terenie gminy znajduje się jeden układ urbanistyczny, wpisany do rejestru zabytków i 70 innych obiektów pojedynczych lub w zespołach, w tym 6 kościołów, 1 klasztor, 2 budynki szkolne, 1 wiatrak, a pozostałe obiekty znajdują się w sześciu ważniejszych, zabytkowych zespołach pałacowo - dworsko-folwarcznych (Antoniewo, Dłoń, Gostkowo, Piaski, Roszkówko, Zakrzewo, Zmysłowo).

Zabudowa folwarczna stanowi na omawianym terenie charakterystyczny element krajobrazu wsi. Tylko w nielicznych przypadkach są to obiekty pochodzące jeszcze z pierwszej połowy XIX w. Do najstarszych z nich należy spichlerz o elewacjach otynkowanych z 1832 r. w Dłoni, gdzie zastosowano nowatorskie sklepienia odcinkowe wspierane na belkach drewnianych (obiekt obecnie zrujnowany). Jednocześnie z postępującą mechanizacją rolnictwa nastąpił przełom w budownictwie folwarcznym, kiedy w drugiej poł. XIX w. w prowincji poznańskiej rozpowszechniła się belgijska metoda wypalania charakterystycznej, ciemnej cegły w cegielniach polnych. Pierwszy polowy piec do wypalania cegły uruchomiono na przedmieściach Miejskiej Górki już w 1844 r. Większość obecnie istniejących zabudowań folwarcznych pochodzi właśnie z tego i późniejszego okresu. Wtedy pojawiły się polne

¹⁵ T. Dohnalowa, *Transport i łączność*, [w:] *Dzieje Wielkopolski*, red. S. Jakóbczyk, Poznań 1973, s. 112.

¹⁶ Rozdział opracowany na podstawie dokumentacji oraz informacji otrzymanych z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatury w Lesznie. Maj 2014 r.

stodoły i wielofunkcyjne zmechanizowane spichrze zaopatrzone w elewatory (spichlerz w Gostkowie z lat 70 XIX w.). Nowoczesne na owe czasy rozwiązania techniczne objawiały się w szerokim zastosowaniu żeliwnych słupów i ceglanych sklepień. Elewacje budynków gospodarczych charakteryzowało użycie cegły, łamanych kamieni polnych oraz wypełnień w białym tynku (reprezentowane przez m.in. oborę w Zmysłowie- 4 ćw. XIX w., frontowa elewacja spichlerza w Gostkowie lata 70 XIX w., obora w Zakrzewie 1891 r.). Pojawiają się także wielkogabarytowe obiekty o elewacjach całkowicie ceglanych z wyraźnymi, historyzującymi cechami stylistycznymi nawiązującymi do romanizmu lub gotyku (obora-jałownik w Antoniewie- 1892 r., stodoła w Zakrzewie 1892 r.). Na początku XX w. zabudowa folwarczna przechodzi kolejną ewolucję i pojawiają się już tynkowane obiekty o cechach nadchodzącego modernizmu (zabudowania folwarczne w Melanowie – XIX/XX w., część zabudowań w Dłoni). Wśród zabudowy folwarcznej z przełomu XIX i XX w. charakterystyczne są także parterowe, ceglane, niekiedy otynkowane czworaki dworskie istniejące jeszcze w miarę nie zmienionej formie w Piaskach, Kołaczkowicach i Dłoni. Stan zabytkowych zabudowań folwarcznych na ogół jest dobry, wyjątek stanowią obiekty już nieużytkowane m.in. gorzelnie, z czego w najgorszym stanie są obiekty w Gostkowie i Zakrzewie. Dawne czworaki zagrożone są brakiem koordynacji działań poszczególnych właścicieli wydzielonych mieszkań, co prowadzi do dużej degradacji tych obiektów.

Średniowieczną metrykę wsi ulicowych nadal można zauważyć w układzie ruralistycznym m.in. Kołaczkowicach, Konar, Sobiałkowa, Rozstępniewa. Zabudowa w większości została ukształtowana na przełomie XIX i XX w., obecnie jest jednak silnie modernizowana i zmienia swój charakter. Wśród zabudowy wiejskiej wyróżniają się budynki dawnych szkół w większości wzniesionych jeszcze w czasach pruskich (Dłoń, Kołaczkanie, Woszczkowo). Z historycznych gospodarstw rolnych zawierających dom mieszkalny, dziedziniec i budynki gospodarcze pozostały już tylko nieliczne przykłady m.in. zagroda nr 45 w Gostkowie.

Miejska Górka

Centrum Miejskiej Górki stanowi czworoboczny rynek, z wylotami sześciu ulic z naroży. Na terenie obrzeżnego kwartału urbanistycznego na północ od rynku stoi kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i Marii Magdaleny. Na wschód od rynku zlokalizowane jest dawne centrum protestanckiego przedmieścia, obecnie Pl. Powstańców Wlkp, w jego pobliżu w otoczeniu zabytkowego cmentarza stoi kościół ewangelicki p.w. Góry Tabor. Za miastem od południowego zachodu na tzw. Goruszkach znajduje się kościół i klasztor reformatów (ob. franciszkanów). Miasto posiada dobrze zachowany i czytelny, średniowieczny układ urbanistyczny. Historyczny klimat miasta bardziej wyraźnie był widoczny jeszcze w latach 60 XX w., kiedy wzdłuż ulic Krasickiego i Wałowej przebiegała widoczna

średniowieczna fosa (obecnie skanalizowana), a wszystkie ulice i rynek były wybrukowane kamieniem polnym¹⁷. Wnętrza urbanistyczne jak rynek i kilka ulic z parterową (ustawioną kalenicowo) lub jednopiętrową zabudową w większości zachowały zabytkowy charakter ostatecznie ukształtowany w XIX w. Jednym z najstarszych obecnie w mieście domów charakterystycznych dla pierwotnej, drewniano-szachulcowej zabudowy miasta jest dom z 1816 r. przy ul. Krasickiego 3. Pozostałe ulice: Wojska Polskiego, Sienkiewicza i Grunwaldzka z większymi, piętrowymi kamieniczkami mieszczańskimi pobudowanymi na przełomie XIX i XX w. posiadają już późniejszy, miejski charakter. W zabudowie miejskiej z tego okresu wyróżniają się m.in. obiekty przy- ul. Paderewskiego nr 20, 26 (ob. przedszkole), 35 (dawna szkoła ewangelicka), Rynek 30, a także 4-kondygnacyjnycegłany budynek dawnego młyna przemysłowego. W Miejskiej Górcie znajduje się również kilka interesujących przykładów dobrze zachowanych willi w stylu secesji lub wczesnego modernizmu, są to m.in. przy ul Dworcowej nr 8,10,12,15,18, ul. Rawicka 2 i 4. Wśród wymienionej zabudowy spotyka się także interesujące przykłady historycznej stolarki okiennej i drzwiowej z przełomu XIX i XX w. Jest to detal architektoniczny powszechnie już zanikający i wymagający szczególnej ochrony.

Obiekty zabytkowe stanowiące własność Gminy Miejska Górk

Wiatrak przy ul. Rawickiej w Miejskiej Górcie

Wiatrak pierwotnie znajdował się nieopodal dawnej cegielni przy ob. ul. Kobylińskiej i w 1976 r. został translokowany na obecne miejsce. Obiekt został częściowo zrekonstruowany i złożony z elementów innych wiatraków znajdujących się niegdyś licznie w okolicy Miejskiej Górki. W 1977 roku na zlecenie Urzędu Gminy w Miejskiej Górcie wykonano interesujący projekt zagospodarowania terenu i adaptacji wiatraka „Antek” na kawiarenkę, zamierzenia jednak nie dokończono¹⁸. Najstarsza część wiatraka wg niepotwierdzonych źródeł pochodzi z 1696 r., inne elementy niekompletnego mechanizmu datuje się na 1772 r. W 2012 r. wg projektu „Wiatrakowy zawrót głowy – utworzenie i zagospodarowanie centrum wsi Karolinki” wykonano prace w bezpośrednim otoczeniu wiatraka polegające m.in. na wyłożeniu części terenu kostką granitową i budowie placu zabaw dla dzieci. Wiatrak w Miejskiej Górcie jest elementem Wielkopolskiego Szlaku Wiatrakowego. Obiekt

¹⁷ E. Linette, *Miejska Górk. Studium historyczno-urbanistyczne*, Poznań 1963, Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie, nr 3764

¹⁸ H.Plessner, Wiatrak „Antek”. Plan zagospodarowania, Leszno 1977, Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie, nr 526

kilkakrotnie był remontowany, ostatni raz w 2007-2008 r., kiedy wymieniono i pomalowano część poszycia i schodów zewnętrznych. Obecnie widoczne jest wyraźne odchylenie konstrukcji od pionu, co w przyszłości może się wiązać z poważnym remontem obiektu, w tym naprawy jego fundamentów. Ponownego pomalowania wymaga ponownie drewniane poszycie i skrzydła.

Strzelnica Bractwa Kurkowego obecnie Ośrodek Kultury, Sportu i Aktywności Lokalnej przy ul. Jana Pawła II nr 6¹⁹

Jest to budynek o dużym znaczenia dla historii miasta, gdyż związany jest z Kurkowym Bractwem Strzeleckim założonym w Miejskiej Górcie w 1820 r., organizacją towarzyską skupiającą w swych szeregach rzemieślników oraz innych zacnych obywateli. Obiekt stanowi też architektoniczną dominantę zamykającą długą arterię miejską ciągnącą się na całej długości ul. Wojska Polskiego, wzdłuż południowej pierzei Rynku oraz ulicy Jana Pawła II. Wcześniej, w miejscu obecnego obiektu znajdował się stary budynek strzelnicy wzniesiony prawdopodobnie na początku XIX w.. Sto lat później drewniany obiekt o ścianach wypełnionych gliną przedstawiał bardzo zły stan techniczny i nie przedstawiał już większej wartości²⁰. Bractwo postanowiło zbudować nowy obiekt w 1924 r. rozbudowany później, w 1927 r. o dużą salę widowiskową z pomocą wszystkich działających na terenie miasta organizacji i stowarzyszeń świeckich, jak i kościelnych. O funkcji i pierwotnym gospodarzu obiektu do dzisiaj przypomina chorągiewka z kapeluszem z piórkiem umieszczona na wieżyczce. Jest to obiekt murowany o rozczłonkowanej, malowniczej bryle, składający się z trzech połączonych ze sobą budynków ustawionych na planie litery L, nakrytych połączonymi dachami naczółkowymi. Największy budynek (1927 r.) z dużymi, pionowymi oknami w części frontowej posiada cechy modernizmu, mieści wewnątrz obszerną salę widowiskową z drewnianą galerią posiadającą zdobienia ciesielskie. Do 1939 r. obiekt był miejscem spotkań i uroczystych zawodów braci kurkowych, a także miejscem zabaw społeczności Miejskiej Górki. W budynku funkcjonował wyszynk, później także Miejska Biblioteka Publiczna. W sali widowiskowej w czasie okupacji hitlerowskiej przez jedną zimę urządzono przejściowy obóz jeniecki dla żołnierzy francuskich, których wykorzystywano do prac porządkowych w mieście, szczególnie do usuwania śniegu z ulic. Po wojnie budynek funkcjonował jako Gminny Dom Kultury. W 1980 r. powstał projekt rozbudowy polegający na połączeniu starej strzelnicy z nowym obiektem za pomocą łącznika, projektu jednak nie

¹⁹ Strzelnica Bractwa Kurkowego ob. Ośrodek Kultury w Miejskiej Górcie nie jest wpisany do rejestru zabytków i nie posiada założonej karty ewidencyjnej zabytku budownictwa tzw. karty białej.

²⁰ Wygląd tego budynku jest znany z archiwalnej fotografii publikowanej na stronie internetowej Gminy.

zrealizowano²¹. W ostatnim czasie budynek przeszedł kapitalny remont i modernizację w celu dostosowania go do nowych funkcji Ośrodka Kultury, Sportu i Aktywności Lokalnej. Wśród najważniejszych prac należy wymienić: położenie nowych tynków i okładzin, odmalowanie elewacji i wnętrz, remont więźby dachowej i położenie nowej dachówki ceramicznej karpiówki. Na ten cel Gmina Miejska Górką przeznaczyła 1 172 212 zł z środków własnych i dotacji z programu „Odnowa i rozwój wsi” w ramach PROW 2007-2013. Obecnie obiekt znajduje się w stanie bardzo dobrym.

Konary- 2 budynki szkolne

Z budynków użyteczności publicznej do rejestru zabytków wpisane są dwa budynki szkolne –murowany, dwunastoosiowy, parterowy budynek nr 56, nakryty dachem dwuspadowym, zbudowany w 1828 roku oraz drugi piętrowy obiekt nr 58, murowany, czteroosiowy, nakryty dwuspadowym dachem naczółkowym, zbudowany na początku XX w. Budynek starszy był remontowany w 2005 r. Prace polegały na położeniu nowych tynków, odmalowaniu elewacji, wymianie stolarki okiennej, remoncie więźby dachowej i położeniu nowej, ceramicznej dachówki karpiówki. Stan budynku nr 58 wymaga poprawy, planowany jest zatem jego generalny remont polegający na naprawie więźby dachowej, wymianie pokrycia dachu, naprawie elewacji oraz wymianie okien i drzwi zgodnie z historycznymi podziałami.

Należący również do Gminy **budynek przedszkola w Konarach** jest obiektem wzniesionym na początku XX w. Jest to obiekt parterowy z użytkowym poddaszem, z typową dla tego okresu dekoracją elewacji w postaci ceglanych opasek okiennych i drzwiowych oraz dachem naczółkowym z wysuniętym okapem. Obiekt posiada nową stolarkę okienną z odwzorowaniem podziałów historycznych. W 2018 r. wyremontowano więźbę dachową i położono nową dachówkę karpiówkę. Obecnie remontu wymagają także fragmenty tynków elewacji. Budynek nie jest wpisany do rejestru zabytków.

Obiekty nie będące własnością Gminy, mające duże znaczenie dla miejscowego krajobrazu kulturowego.

Kościół ewangelicki p.w. Góry Tabor w Miejskiej Górcie

²¹ E. Ast, *Koncepcja rozbudowy Gminnego Ośrodka Kultury*, Rawicz 1980 r., Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie, nr 526

Jednym z najcenniejszych zabytków w Miejskiej Górcie jest dawny kościół ewangelicki p.w. Góry Tabor sytuowany kilkaset metrów na wschód od pierwotnego ośrodka miejskiego, na przedmieściu położonym wzdłuż drogi do Kobyłina. Kościół stanowi element poewangelickiego zespołu składającego się także z cmentarza, bramy kościelnej i dawnej pastorówki. Kościół jest orientowany, w bryle pozornie odwrócony dzięki umieszczeniu wieży w partii ołtarzowej i umieszczeniu trójbocznego zamknięcia po stronie wejścia. Drewniany, konstrukcji szkieletowej wypełnianej gliną, oszalowany, wewnątrz tynkowany, na podmurowaniu nowszego pochodzenia, zastępującym pierwotną podwalinę. Posiada jednoprzestrzenne wnętrze na planie prostokąta o wymiarach 18 na 12 m. zamknięte trójbocznie od zachodu, nakryte kolebką pozorną, otoczone dwoma kondygnacjami drewnianych empór.

Początki gminy ewangelickiej w Miejskiej Górcie są wcześniejsze niż data budowy obecnego kościoła, datuje się na lata 50 lub 60 XVI w. i wiąże z ówczesnymi właścicielem miasta, kasztelanem międzyrzeckim i starostą generalnym Wielkopolski- Andrzejem Górką oraz jego bratem Łukaszem, dziedzicem Szamotuł. Byli oni jednymi z najgorliwszych propagatorów nowej wiary w Wielkopolsce. Z uwagi na to, że średniowieczny kościół parafialny w Miejskiej Górcie pozostawał bez przerwy w rękach katolików, uważa się że pierwszy kościół ewangelicki mógł powstać tutaj już ok. 1569 r. Nie jest znana lokalizacja tej budowli, jednakże mogła ona należeć do najwcześniejszych obiektów luteranckich na terenie Wielkopolski. W 1639 r. dziedzic miasta Adam Olbracht Przyjemski dostał królewską zgodę na zbudowanie nowego kościoła w Rawiczu pod warunkiem zniesienia parafii w Miejskiej Górcie, w związku z czym miejscowi luteranie musieli zaniechać praktyk religijnych. Odrodzenie gminy ewangelickiej w Miejskiej Górcie mogło nastąpić dopiero na fali Oświecenia w Polsce i przywrócenia przez sejm w 1768 i 1774 r. swobód wyznaniowych dysydemtom. Właściciel miasta August Sułkowski wydał w 1775 r. pozwolenie na publiczne odprawianie nabożeństw ewangelickich i przeznaczył na ten cel budynek ratusza, zaś w 1777 r. zezwolił wznieść nowy, obecnie istniejący kościół p.w. Góry Tabor. W maju 1778 r. nastąpiło poświęcenie świątyni, którą szczupła gmina wzniosła pośpiesznie z drewna o konstrukcji szkieletowej wypełnionej gliną. Jest to typowy przykład drewnianego, sakralnego budownictwa ewangelickiego w technice szkieletowej (niem. Fachwerk). Prace nad wyposażeniem wnętrza kościoła trwały jeszcze w 1800 i 1801 r. kiedy ufundowano późnobarokowy ołtarz i klasycystyczną ambonę oraz być może także organy. Już w 1830 r. stan obiektu był zły i wymagał reparacji zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz. Wieża została uszkodzona w wyniku uderzenia pioruna. Dopiero w 1840 r. gmina uzyskała rządową dotację w wysokości 265 talarów na odnowienie empory, ołtarza i ambony oraz naprawę organów. Kolejne remonty przeprowadzano także w 1859, 1877 oraz 1887 r. kiedy zainstalowano także nowe, większe organy. W 1892 r. przeprowadzony został poważniejszy remont wieży polegający na wymianie zakończenia i pokryciu nową blachą. W 1906 roku postanowiono gruntownie odnowić wnętrze, co jednakże wkrótce przekształciło się w kapitalny remont całej świątyni, w który zaangażowany był m.in. urzędowy inspektor z komisji budowlanej i

konserwator zabytków Ludwig Kaemmerer, który zapobiegł m.in. propozycji wymiany zniszczonych drewnianych ścian obwodowych na ściany murowane. Prace remontowe trwające do 1911 r. polegały m.in. na wymianie części zniszczonego, drewnianego szkieletu kościoła i podwalin, wykonanie nowego oszalowania, gruntownym naprawieniu podłogi i stropów, wymianie okien z zachowaniem oszklenia w ołowianej oprawie, zamianie drzwi na nowe otwierające się na zewnątrz, budowie nowych wejść na emporę, pokryciu dachu dachówką ceramiczną karpówką ułożoną w koronkę. Świątynia otrzymała wówczas także nowy wygląd estetyczny, wymalowano wnętrze, odnowiono i położycono ołtarz i ambonę²². Zły stan kościoła już w 1957 r. spowodował interwencję Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu. Na zlecenie urzędu opracowano przedmiar robót na zabezpieczenie obiektu²³. Dwa lata później Pracownia Konserwacji Zabytków w Poznaniu wykonała szczegółową inwentaryzację pomiarowo-rysunkową obiektu, która jest jedynym obecnie źródłem dotyczącym wyglądu znajdującego się niegdyś we wnętrzu świątyni ołtarza i ambony (nie było już organów). Autor opracowania określił wówczas stan obiektu na „dobry” jednak sygnalizował o pierwszych niepokojących zniszczeniach powodowanych brakiem szyb i desek okapowych podwalin²⁴. Żadnych robót jednak nie wykonano, tymczasem stan obiektu cały czas się pogarszał. Ekspertyza stanu technicznego wykonana na zlecenie Starostwa Powiatowego w Rawiczu w 2003 r. przez dr hab. inż. Jerzego Jasieńko wykazała bezwzględną konieczność ratowania budynku. W oparciu o przytoczoną ekspertyzę w 2003 r. powstał również projekt budowlano-konserwatorski tego samego Autora, który przewiduje utrzymanie budynku pod warunkiem wykonania wymiany znacznej partii substancji zabytkowej²⁵.

Od szeregu już lat władze gminne i powiatowe czynią starania o uratowanie tego cennego zabytku, jednak jak do tej pory z szeroko zakrojonych planów udało się wykonać jedynie nowe ogrodzenie z siatki oraz uporządkować teren cmentarza wokół kościoła²⁶. Kościół wymaga generalnego remontu, w przeciwnym razie może mu grozić katastrofa

²² E.Linette, *Kościół ewangelicki pod wezw. Góry Tabor w Miejskiej Górcie, Dokumentacja Historyczna*, Poznań 1960, Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie, nr 3642

²³ E. Oborski, *Przedmiar i kosztorys robót na wykonanie zabezpieczenia kościoła poewangelickiego w Miejskiej Górcie*, Poznań 1957, Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie, nr 721

²⁴ A. Werc, *Inwentaryzacja konserwatorska kościoła ewangelickiego w Miejskiej Górcie*, Poznań 1959, Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie, nr 507

²⁵ B. Krzyslak, *Kościół ewangelicki p.w. Góry Tabor w Miejskiej Górcie. Studium historyczno-konserwatorskie*, Poznań 2005, Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. W Lesznie, nr 8837

²⁶ Kościół p.w. Góry Tabor w Miejskiej Górcie został zgłoszony w 2002 roku do Krajowego Programu „Drewno” i zakwalifikowany do remontu w tymże programie. Niezależnie od tego w 2003 r. opracowano projekt remontu

budowlana. Z tych samych przyczyn w 2013 r., po uzyskaniu stosownych pozwoleń rozebrano już znajdującą się niegdyś na terenie cmentarza, murowaną dzwonnice kościelną (obiekt ten nie był wpisany do rejestru zabytków). Do najpilniejszych prac przy kościele p.w. Góry Tabor należy naprawa poszycia dachu, rynien i rur spustowych oraz oszklenie okien. Pomimo znacznego już zubożenia wyposażenia i oryginalnej substancji budowlanej Kościół w Miejskiej Górcie jest wyjątkowym zabytkiem, nielicznie już reprezentowanym świadectwem swobód religijnych w dawnej Rzeczypospolitej. Wyjaśnienie spraw własnościowych związanych z obiektem i przyległym do niego terenem będzie miało kluczowy wpływ na dalsze postępowanie względem jego remontu i przyszłego zagospodarowania.

Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i św. Marii Magdaleny w Miejskiej Górcie

Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i św. Marii Magdaleny jest ceglana budowlą murowaną, orientowaną, jednonawową z zamkniętym trójbocznie prezbiterium i kwadratową wieżą przylegającą do korpusu od zachodu. Do korpusu nawy przylega od północy zakrystia, a od południa kaplica św. Krzyża. Naroża wieży, nawa i prezbiterium są oszkarpowane. Kościół posiada gotycki rodowód z 1 poł. XV w., a jego znacznie wzrosło po sprowadzeniu do Miejskiej Górki w 1572 r. z Rzymu kolca z korony cierniowej (tradycja odpustów kolca z korony cierniowej jest praktykowana do dnia dzisiejszego). Świątynia była wielokrotnie przebudowywana, pierwszy raz już w 1609 r., później także gruntownie po pożarze w 1787 r. Kościół odnawiany był w 1951 i 1966 r., a także przed 2010 r. kiedy m. in. wymieniono poszycie dachu na nową dachówkę ceramiczną karpiówkę i odmalowano elewacje. Z XVIII w. pochodzi większość elementów wyposażenia kościoła, w tym architektoniczny ołtarz główny, 4 ołtarze boczne w nawie, ołtarz w kaplicy bocznej, ambona i chrzcielnica, a także zespół rzeźb i obrazów olejnych.

W dniu 5 stycznia 2011 r. w świątyni miał miejsce niebezpieczny pożar, który uszkodził belki stropowe nad prezbiterium, a także elementy wyposażenia kościoła, wpisane do rejestru zabytków, w tym ołtarz główny, ołtarze boczne, chrzcielnica, ambona, prospekt organowy i instrument, chrzcielnica, polichromie stropu, rzeźby św.

kościół, wydano zezwolenie na prowadzenie prac remontowych i Starosta Rawicki w 2008 r. czynił starania o fundusze na remont kościoła m. in. w Ministerstwie Kultury. Wniosek ten ze względów formalnych nie został pozytywnie rozpatrzony. Władze gminne złożyły wniosek do Urzędu Marszałkowskiego o dofinansowanie na remont kościoła z funduszy europejskich Działania 6.2 „Rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego”. Zabytek miał być zaadaptowany na Muzeum Powstania Wielkopolskiego. Stworzenie muzeum dałoby możliwość zgromadzenia eksponatów i pamiątek z czasów powstania w jednym miejscu, a także możliwość organizowania w nim wystaw oraz innych imprez kulturalnych. Wniosek został pozytywnie zaopiniowany przez Komisję Oceny Projektów, lecz ze względu na ograniczone środki finansowe nie został wybrany do dofinansowania. Projekt może być ponownie rozpatrywany w przypadku pojawienia się nowych środków finansowych.

Wojciecha i św. Stanisława, 2 wiszące świeczniki. Pożar zniszczył doszczętnie dwa obiekty wpisane do rejestru zabytków – obraz św. Mikołaja z ołtarza głównego oraz scenę z plafonu na stropie nad prezbiterium przedstawiającą Św. Józefa z Dzieciątkiem adorowanego przez św. Jacka i św. Kazimierza (obiekty wykreślono z rejestru). Dym, sadza i wysoka temperatura uszkodziły także pozostałe wyposażenie wnętrza. Wysoka temperatura spowodowała całkowite stopienie metalowych piszczałek organów zbudowanych w 1888 r. przez firmę Gebruder Walther z Góry Śląskiej. Ocalał jednak pochodzący z tego samego czasu prospekt organowy. Zupełnej katastrofie zapobiegła szybka i skuteczna interwencja wielu jednostek straży pożarnej. Niezwłocznie przystąpiono do kompleksowej odbudowy świątyni. Dla potrzeb inwentaryzacji ocalałego wnętrza kościoła wykonano laserowy skaning w technice 3D, opracowano także kompleksowy projekt remontu i konserwacji. Z uwagi na liczne uszkodzenia i zniszczenie detali snycerskich i profili wykonane zostały formy konieczne do odtworzenia oryginalnego detalu. W ołtarzu głównym na podstawie zachowanych przekazów ikonograficznych wykonano kopię rozbudowanego, barkowego tabernakulum, które uległo dużemu zniszczeniu podczas pożaru. Pracom konserwatorskim poddano także obrazy olejne oraz drewniane rzeźby w prezbiterium którym kolorystykę odtworzono na podstawie częściowo zachowanych gruntów i monochromii. Ponadto wykonany został nowy obraz do retabulum ołtarza głównego – przedstawiający patrona świątyni – św. Mikołaja Biskupa²⁷. Oczyszczono ściany i wymieniono zniszczone fragmenty belek stropowych, uzupełniono ubytki w poszyciu dachu i położono nową instalację elektryczną. Do końca 2012 r. wymieniono m.in. posadzkę i przeprowadzono wszystkie prace tynkarskie i malarskie. W ocalałym i odnowionym prospekcie organowym umieszczono nowy instrument posiadający 25 głosów. Na konserwacje nadal czekają pochodzące z końca XVIII w. polichromie sufitu. Obecny stan kościoła poza nielicznymi fragmentami zniszczonego tynku zewnętrznego, jest bardzo dobry.

Kościół klasztorny pw. Świętego Krzyża w Miejskiej Górcie - Goruszkach

Barokowy kościół klasztorny pw. Świętego Krzyża wzniesiony w latach 1742-1745 jest ceglana budowlą murowaną wzniesioną na rzucie prostokąta, z prezbiterium usytuowanym po stronie południowej. W podziemiu mieści się tzw. kościół dolny jako kaplica Grobu Św. Franciszka. Od strony zachodniej przylega trójskrzydłowy budynek klasztoru z wirydarzem. Kościół pokryty ceramicznym dachem dwuspadowym, z czworokątną sygnaturką zwieńczoną hełmem z latarnią. Elewacje posiadają skromną artykulację architektoniczną w formie rytmicznych pilastrów. Elewacje północna i południowa posiadają barokowe szczyty. Wnętrze jest jednonawowe, pięcioprzęsłowe, z wydzielonym

²⁷ Opis stanu zachowania na podstawie Dokumentacji prac konserwatorskich i restauratorskich, autorstwa mgr Ryszarda Gulczyńskiego i mgr Rafała Plebańskiego, kwiecień 2013 r. (Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie)

architektonicznie prezbiterium, posiadające w nawie sklepienie zwierciadlane z lunetami, w prezbiterium i oratorium żaglaste, a w zakrystii kolebkowe. Barokowe wyposażenie wnętrza w większości pochodzi z XVIII w., jest to siedem ołtarzy, ambona, konfesjonały oraz stalle w chórze zakonnym. Architektoniczny układ i detal wnętrza doskonale harmonizuje z elementami wyposażania, w tym wtopionymi we wnęki między filarami barokowymi ciemnobrązowymi ołtarzami bocznymi. W podobnej kolorystyce utrzymany jest ołtarz główny, ambona, konfesjonały i ławki, które wyraźnie wybijają się na tle jasnych, pastelowych ścian wnętrza.

W końcu lat 90-tych XX w. wymieniono pokrycie dachowe kościoła, a w 2013 r. gruntownie oczyszczono i odmalowano jego wnętrze, które było już bardzo zakurzone i zabrudzone. Na sklepieniach występowały miejscowe spękanie tynku, na ścianach i gzymsach prezbiterium widoczne były liczne uszkodzenia mechaniczne tynku i profili. W partiach przyziemia, na cokołach pilastrów widoczne były złuszczenia farby i wykwit soli. Prace obejmowały oczyszczenie ścian i detalu, usunięcie zasolonych tynków w partiach cokołowych, uzupełnienie uszkodzeń i ubytków w tynku i detalu. Oczyszczenie i wzmocnienie polichromii oraz wykonanie nowych powłok malarskich powtarzających istniejącą kolorystykę. Pomimo ciągle czynionych starań związanych z osuszaniem murów obiekt stale wymaga drobnych napraw, szczególnie zawilgoconych tynków przyziemia.

Klasztor z połowy XVIII w. był częściowo przebudowany w l. 1848-1865. Jest to budowla murowana, piętrowa z czworokątnym wirydarzem, nakryta stromymi dachami dwuspadowymi. W końcu lat 90-tych XX w. wymieniono pokrycie dachowe na nową dachówkę karpiówkę. Budynek jest w dobrym stanie, wymaga jedynie drobnych napraw elewacji w strefie przyziemia.

Słup przydrożny z figurą św. Macieja w Miejskiej Górze - Goruszkach

W niedalekim sąsiedztwie zespołu klasztornego franciszkanów w Goruszkach - Karolinkach, przy drodze do Rawicza znajduje się rzeźbiony w drewnie dębowym słup z figurą św. Macieja z 1855 r. autorstwa rzeźbiarza ludowego Franciszka Nowaka z Raszew. Słup wpisany jest do rejestru zabytków (nr rej. 199/B z 29 września 1989 r.) jako interesujący przykład rzeźby ludowej, która swoim kształtem i ornamentem przypomina starosłowiańskie obeliski stawiane w czasach przedchrześcijańskich. Słup wykonany jest z jednego pnia drzewa, wieńczy go postać św. Macieja, poniżej znajdują się płaskorzeźby z przedstawieniami figuralnymi i nieczytelne już napisy. Do dnia dzisiejszego w powiecie rawickim i gostyńskim zachowało się jeszcze kilkanaście tego typu obiektów z ok. 30 znanych przed 1939 r. prac Franciszka Nowaka. Na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie słup był poddany gruntownej konserwacji w 1977 r. przez Pracownię Konserwacji Zabytków Etnograficznych Muzeum

Narodowego w Poznaniu pod kierownictwem dr Janusza Lehmana²⁸. Po zakończonych pracach wokół rzeźby zainstalowano metalowy, kuty płotek. Obiekt jest własnością prywatną. Ze względu na budowę ścieżki rowerowej, po przeprowadzeniu konserwacji, zostanie postawiony ponownie w pobliżu pierwotnego miejsca.

Dłoń

Zespół pałacowo – dworsko - folwarczny w Dłoni należy do największych w Wielkopolsce. Obecny pałac został zbudowany ok. 1912 r., na zrębach wcześniejszego dworu z XVIII w. Zleceniodawcą budowy był książę Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki, projektantem natomiast wybitny architekt wielkopolski Roger Sławski, przedstawiciel polskiego nurtu narodowego w architekturze. Jednocześnie z budową pałacu trwały także prace w całym otoczeniu rezydencji, gdzie pojawiły się nowe budynki, a wcześniejsze otrzymały obecny wygląd. Właścicielem całego zespołu jest Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Pałac w Dłoni jest interesującym przykładem stylu narodowego inspirowanego historyczną polską architekturą dworską²⁹. Okazała, piętrowa rezydencja otrzymała trzynastoosiową fasadę z wielkoporzadkowym portykiem kolumnowym i skrajnymi ryzalitami, cała bryła budynku nakryta jest dachem mansardowym. Do ściany wschodniej elewacji przylega jednokondygnacyjna oficyna połączona arkadowym gankiem z oficyną drugą. Pomimo częściowej przebudowy w 1965 r. wnętrza w znacznej mierze zachowały oryginalny, zabytkowy charakter. W latach 1979-1990 prowadzono w pałacu różne prace remontowo - konserwatorskie. Prace dekarские wykonano w 1986 r. W 2011 roku przeprowadzono ostatni remont elewacji. Obecnie drobnych napraw wymagają elewacje budynku w strefie przyziemia.

Park pałacowy krajobrazowy jest zachowany w pierwotnych granicach, ogrodzony kutym parkanem z ozdobną bramą wjazdową. Starodrzew jest w dobrym stanie fitosanitarnym. Na bieżąco wykonywane są wszystkie prace porządkowe i pielęgnacyjne. Budynki rozlokowane na terenie parku, stróżówka przy bramie oraz dawny domek ogrodnika (ob. prywatne mieszkanie) utrzymane są w dobrym stanie. Na skraju parku znajduje się również kaplica grobowa księcia Druckiego-Lubeckiego, funkcjonująca obecnie także jako kaplica kościelna. Obiekt jest w dobrym stanie.

²⁸ J. Lehmann, Dokumentacja Konserwatorska słupa przydrożnego z figurą św. Macieja znajdującego się w Miejskiej Górcie, Poznań 1977, Archiwum WUOZ w Poznaniu, Del. w Lesznie, nr 506

²⁹ Okazały pałac Druckich-Lubeckich w Dłoni k. Rawicza zbudowany został ok. 1912 r. Por. G. Klause, *Roger Sławski*, Poznań 2008.

Drewniany domek chiński (herbaciarnia) jeszcze przed 2008 r. przeszedł gruntowny remont wraz wymianą części konstrukcji oraz pokryciem nową dachówką. Obecnie jego stan jest bardzo dobry.

Większość **budynków folwarcznych** za wyjątkiem nieczynnej dawnej gorzelni i zrujnowanego spichlerza z początku XIX w. użytkowane są zgodnie z przeznaczeniem i poddawane bieżącym konserwacją. W latach 2011-2012 przeprowadzono poważniejsze roboty budowlane polegające na renowacji tynków przy oborze i budynku składowo-magazynowym.

Gostkowo

Dwór w Gostkowie zbudowano w latachok. 1880 dla Heinricha Bittera. Budynek jest charakterystycznym przykładem rozwiniętego historyzmu, z przewagą elementów barokowo-klasycyzujących. Posiada dziewięcioosiową elewację frontową z trzyosiowym pseudoryzalitem w części centralnej. Obiekt jest murowany, w całości podpiwniczony, piętrowy, nakryty niskim dachem dwuspadowym o pokryciu z papy (pierwotnie łupek?). Wejście poprzedza niski portyk wsparty na czterech filarach. Elewacje posiadają bonia i profilowane opaski okienne i gzyms kordonowy. Obiekt pierwotnie wyposażony był w wiele technicznych rozwiązań, jak kanałowe ogrzewanie ciepłym powietrzem, a także okna wyposażone w metalowe rolety zewnętrzne z mechanizmem rolkowym. Większość stolarki architektonicznej jak okna, drzwi wewnętrzne, podłogi i parkiety została już zniszczona lub rozkradziona. Budynek ma uszkodzone pokrycie dachowe, co jest przyczyną zawilgocenia murów i zawalenia części drewnianych stropów. Portyk ma silnie spękane mury i schody. Ściany z bardzo silnym zawilgoceniem, zagrzybione i z zasoleniami, z ubytkami w miejscach dawnych instalacji, a od zewnątrz z silnie spękanymi i osypującymi się tynkami. Obiekt jest obecnie zabezpieczony przed dalszą dewastacją i wystawiony jest na sprzedaż. Obiekt prywatny.

Park z 2 poł. XIX w., pierwotnie posiadał krajobrazowy układ kompozycyjny –zachowany tylko częściowo. Granice parku zostały zmienione w części południowo - wschodniej. Drzewostan jest zaniedbany, a teren nieuporządkowany. Kilka drzew posiada rozmiary pomnikowe. Obiekt prywatny.

Spichlerz zbudowany w latach 70 XIX w. posiada interesującą, starannie wykonaną elewację frontową z kamienia polnego i cegły, w której znajdują się otwory okienne zamknięte łukiem pełnym. Pozostałe elewacje otynkowane, obecnie z dużymi ubytkami tynku. Obiekt nieużytkowany i bardzo zaniedbany (wieloletni brak remontów i konserwacji) - ściana południowo-zachodnia posiada niebezpieczne ubytki w strukturze muru. Konieczny jest remont zabezpieczający. Obiekt prywatny.

Gorzelnia zbudowana z cegły w końcu XIX w., zniekształcona późniejszymi przeróbkami i dobudówkami, obecnie nieużytkowana. Budynek ma zniszczone pokrycia dachowe i przedstawia stan katastrofalny. Obiekt prywatny.

Obora murowana z 1895 r., posiada małe zawilgocenie ścian i niewielkie ubytki tynków. Stan ogólnie dobry. Obiekt prywatny.

Kołaczkowice

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1310 r., jednak nieopodal znajdują się pozostałości znacznie starszego grodziska. Stąd wywodził się ród Kołaczkowskich herbu Abdank. Pierwszy kościół istniał tutaj już w średniowieczu. Wizytacja z 1667 roku opisuje kościół jako drewniany, w którym znajdował się murowany grobowiec Kołaczkowskich. Obecna świątynia została wzniesiona w latach 1900-1901, w podobnym czasie zbudowano również pozostałe elementy zespołu kościelnego, jak: plebania, dom parafialny, kostnica i dom grabarza. Zespół należy do największych i cenniejszych tego typu założeń w regionie. Poszczególne elementy zespołu powstawały na przełomie XIX i XX w. i posiadają cechy eklektyczne o wpływie romanizmu, gotyku i secesji. Zespół kościelny w Kołaczkowicach nie jest wpisany do rejestru zabytków.

Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP konsekrowany był w 1908 r. Zewnętrzne cechy stylowe kościoła nawiązują do romanizmu. Korpus świątyni założony jest na planie krzyża łacińskiego z wieżą przylegającą od zachodu. Do niższego prezbiterium przylegają bryły zakrystii i łoży kolatorskiej. Elewacje wykonane w czerwonej cegle rozczłonkowane są lizenami, a w górnej części zaakcentowane gzymsem arkadowym. Wszystkie otwory okienne i drzwiowe zamknięte są łukami pełnymi. Dwuspadowy dach nawy oraz ostrosłupowy wieży pierwotnie pokryte były dachówką ceramiczną karpiówką o kolorze grafitowym, obecnie wtórnie karpiówką czerwoną. Prace nad wykończeniem wnętrza kościoła trwały jeszcze do 1911 r., kiedy dzięki fundacji Marii Otylii Druckiej-Lubeckiej z pobliskiej Dłoni świątynia otrzymała cenną polichromię figuralno-roślinną autorstwa Antoniego Procajłowicza (także autora polichromii w kościele św. Elżbiety w Jutrosinie). Kościół posiada bardzo dobrze zachowane, oryginalne, secesyjno-historyzujące wyposażenie i wystrój wnętrza, m.in.: polichromię ścian, polichromowany, drewniany strop kasetonowy w nawie głównej i prezbiterium, ambonę, ołtarz główny, prospekt organowy, ławy oraz stolarkę architektoniczną – drzwi i odrzwia, okna, boazerie. Wnętrze świątyni zachowane jest w bardzo dobrym stanie. Ceglane elewacje kościoła, kostnicy i domu parafialnego wymagają naprawy spoinowania.

Konary

Kościół parafialny p.w. Michała Archanioła został wzniesiony w 1512 r., jednak pierwsza drewniana świątynia fundowana przez Awdańców prawdopodobnie istniała już w XIV w. Obecny murowany kościół jest zbudowany na planie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium nieznacznie niższym od jednoprzestrzennej nawy. Oszkarpowane elewacje są otynkowane, nawę nakrywa wysoki dach dwuspadowy, w prezbiterium wielospadowy,

pokryty dachówka ceramiczną. Kościół został zniszczony przez pożar od pioruna w 1661 r., później był restaurowany w 1782 r. Z II poł. XVII w. pochodzi kruchta, natomiast kaplica po stronie południowej została zbudowana w 1830 r., wówczas także cała świątynia uzyskała ostateczny wygląd. Drewniana dzwonnica znajdująca się na terenie przykościelnym powstała w II poł. XIX w. Kościół posiada w większości barokowe wyposażenie i wystrój wnętrza m.in.: ołtarz główny z I poł. XVIII w., trzy ołtarze boczne, w tym jeden z obrazem św. Stanisława bpa o ramie bogato zdobionej złożonymi liśćmi akantu, neobarokowy prospekt organowy z instrumentem wykonanym w 1876 r. przez firmę Gebruder Walther z Góry Śląskiej, barokową balustradę empory organowej z XVII w. ze scenami z życia Chrystusa. W latach 1991-1996 kościół otynkowano i wymalowano wewnątrz. W 2012 r. przeprowadzono kolejne prace remontowe, w tym: wymieniono dachówkę na ceramiczną karpówkę, wykonano obróbki blacharskie dachu i sygnaturki, wymieniono rynny i rury spustowe, odmalowano wewnątrz. Obecny stan kościoła jest dobry, jednak na elewacji w partii przyziemia widoczne są ślady wilgoci i zniszczenia tynków.

W odległości 200 m. na północny wschód od kościoła w Konarach, przy piaszczystej drodze nad stawem znajduje się kamienny, średniowieczny **krzyż pokutny** o bliżej nieokreślonej metryce z XIV-XVI w. Obiekt stanowi wyjątkowy na pograniczu Wielkopolski zabytek dawnego prawa, miejsca popełnienia zbrodni³⁰. Wystawiony od setek lat na działanie czynników atmosferycznych kamienny krzyż posiada już zatarty kształt. Nigdy też nie był konserwowany ani poddawany specjalistycznym badaniom. Obecnie w jego otoczeniu znajduje się tablica informacyjna oraz fragment wybrukowanej kostką betonową drogi.

Piaski

Dwór stylu eklektycznym z przewagą elementów architektury szwajcarskiej zbudowano w 4 ćw. XIX w. Jest to obiekt murowany, piętrowy, podpiwniczony, z poddaszem strychowym, nakryty dachami dwuspadowymi o małych kątach spadku połączy z wysuniętymi okapami, pierwotnie z bogatą dekoracją ciesielską. Wszystkie elementy budynku w tym stolarka architektoniczna (okna, drzwi, schody) reprezentowały wysoki poziom wykonania, obecnie jest całkowicie zniszczona w skutek wieloletnich zaniedbań i aktów wandalizmu. Istniejące resztki pozwalają jeszcze na wykonanie inwentaryzacji pomiarowo-rysunkowej i jej ewentualne odtworzenie. Dwór od wielu lat jest nieużytkowany i doprowadzony do ruiny obecnie niemal jest już niewidoczny w gęstwinie drzew. Obiekt prywatny.

³⁰ Krzyż posiada miejscową nazwę „Owczarek” co jest związane z legendą o chłopcu- owczarku, który wyrzucił do miejscowego stawu chleb, za co został ukarany i zamieniony w kamień. Podanie głosi, że kamień (krzyż pokutny) ma się z każdym rokiem zbliżać do stawu, a kiedy osiągnie swój cel nastąpi koniec świata.

Park z XIX w. zachowany jest w pierwotnych granicach, zapewne był to park krajobrazowy, jednak jego układ kompozycyjny jest zatarty, ze zmienionym układem komunikacyjnym, drzewostan stary z pomnikowymi dębami od wielu lat zupełnie pozbawiony jest pielęgnacji.

Oficina dworska z 1912 r. to parterowy budynek o cechach architektury dworskiej z piętrowym ryzalitem i użytkowym poddaszem z dachem mansardowym o pokryciu z karpówki. Częściowo zachowana stolarka posiada cechy secesyjne. Obiekt wymaga przeprowadzenia remontu zabezpieczającego, szczególnie dach i ściany piwnic.

Roszkówko

Dwór wybudowany w poł. XIX w. był siedzibą administratora majątku należącego do ordynacji Sułkowskich. Na przełomie XIX i XX w. obiekt został rozbudowany o skrzydło boczne. W starszej części jest to budynek parterowy, podpiwniczony, z poddaszem strychowym, nakryty niskim dachem dwuspadowym, z piętrowym ryzalitem. Nowsza część jest piętrowa o bryle rozczłonkowanej z wieżową klatką schodową mieszczącą spiralne schody. Wejście główne do budynku poprzedzone jest drewnianą, przeszkloną werandą posiadającą zdobienia ciesielskie. Skromna dekoracja architektoniczna elewacji ogranicza się do opasek okiennych oraz zaakcentowania gzymsów kordonowych. W latach 2012-2013 pałac przeszedł kompleksowy remont polegający na uzupełnieniu tynków i odmalowaniu elewacji, naprawy poszycia dachu, rynien i rur spustowych. Całkowicie wymieniono także stolarkę okienną na drewniane okna zespolone z zachowaniem historycznego podziału. Wykonano także konserwację drewnianej werandy i odmalowano część wnętrza. Ściany pałacu w przyziemiu wykazują zawilgocenie, co wymaga prac naprawczych.

Park – krajobrazowy, w pierwotnych granicach, z zachowanym układem kompozycyjnym wnętrza, w większości ze starodrzewem zachowany jest w stanie dostatecznym. Park jest pielęgnowany tylko częściowo.

Sobiałkowo

Obecny **kościół parafialny p.w. św. Jakuba w Sobiałkowie** wzniesionow II poł. XVII w., pierwotnie z drewna o konstrukcji zrębowej. Do korpusu nawy dobudowano w 1890 r. od zachodu murowane przęsła i fasadę z sygnaturką. Jest to budowla orientowana, założona na planie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Obok, na terenie cmentarza znajduje się wolno stojąca dzwonnica z k. XIX w. Z uwagi na swoje zabytkowe cechy kościół został wpisany do rejestru zabytków już w 1932 r. (dec. 33/113A z 21.12.1932 r.). W 1959 r. przeprowadzono generalny remont świątyni z dobudową kaplicy od strony południowej. W 1957 r. wymurowano wewnątrz nowe ściany obwodowe, co wpłynęło negatywnie na historyczny klimat wnętrza. Pomimo tego na uwagę zasługuje kilka elementów wyposażenia, w tym: rokokowy ołtarz główny z późnogyotyckimi rzeźbami św. Jadwigi i

św. Katarzyny, dwie barokowe rzeźby świętych oraz tablice trumienne dawnych kolatorów kościoła z XVII w. W 2004 r. przy obiekcie przeprowadzono prace remontowe polegające na położeniu ceramicznej dachówki karpiówki, naprawie więźby dachowej, naprawie sygnaturki oraz wymianie rynien i rur spustowych, założono także nową instalację przeciwłamaniową i przeciwpożarową. Obecnie stan kościoła jest bardzo dobry.

Zakrzewo

Według najstarszych przekazów parafia katolicka w Zakrzewie została utworzona w 1450 r. Wieś była gniazdem rodzimym rodziny Zakrzewskich, którzy tutaj posiadali swoją siedzibę i zbudowali kościół. Znajdujący się obecnie w parku, w pobliżu kościoła dwór pochodzi z połowy XIX w. usytuowany jest prawdopodobnie na miejscu budynku wcześniejszego. W 1831 roku w Zakrzewie przebywał Adam Mickiewicz.

Kościół parafialny p.w. św. Klemensa w Zakrzewie jest cennym przykładem sakralnego budownictwa drewnianego. Obiekt wybudowano ok. 1610 roku w konstrukcji zrębowej. W 1647 roku do jego boku dobudowano murowaną kaplicę krytą grobową rodziny Zakrzewskich. W 1728 r. ściany świątyni od zewnątrz zostały obudowane konstrukcją szkieletową, wtedy powstała również wieża. W 1730 r. ściany wnętrza wraz z drewnianym sklepieniem kolebkowym pokryte są barokową ornamentowo - figuralną polichromią, bardzo cenną pod względem artystycznym i naukowym. Malowidła przedstawiają kilka różnych cykli o tematyce religijnej, w tym sceny z życia patrona świątyni św. Klemensa. Podczas ostatnich prac renowacyjnych odkryto także fragmenty wcześniejszej polichromii z poł. XVII w. Cenne wyposażenie kościoła w większości pochodzi z poł. XVIII w., są to m.in. ołtarze i obrazy. W ołtarzu bocznym kaplicy znajduje się pochodzący z poł. XVII w. otaczany kultem obraz Madonny z Dzieciątkiem Zakrzewskiej Matki Boskiej Pocieszenia. Organy zostały zainstalowane w 1886 r. przez firmę Gebrüder Walther z Góry Śląskiej. W latach 2007-2013 przeprowadzono gruntowny remont kościoła, który obejmował m.in. więźbę dachową, konstrukcję szkieletową wieży, ściany szachulcowe i zrębowe, gontowe poszycie dachu, konserwację polichromii stropu i ścian. Pracom konserwatorskim poddane były także elementy wyposażenia wnętrza, w tym: ołtarz główny, chrzcielnica, ambona, ołtarz w kaplicy, prospekt organowy oraz inne rzeźby i obrazy. W kościele założono sygnalizację antywłamaniową oraz instalację przeciwpożarową. Stałych prac wymaga jedynie czyszczenie drewnianych gontów i oszalowania kościoła z porastających je mchów. Obecny stan kościoła jest bardzo dobry.

Park dworski z XIX wieku, w pierwotnych granicach, krajobrazowy, ze stawem w północnej części. Niewielki drzewostan stanowi kilkadziesiąt drzew około 100-120-letnich. Ogólnie stan zachowania jest dobry.

Stan zachowania **zabudowy folwarcznej** w Zakrzewie jest bardzo zróżnicowany, od dobrego po katastrofalny gdyż nie wszystkie budynki są użytkowane.

Zmysłowo

Dwór z ok. 1840 r. zbudowany prawdopodobnie dla Władysława Niewiteckiego początkowo posiadał zwartą, piętrową bryłę na rzucie prostokąta. Obiekt został rozbudowany w 2 poł. XIX w. o piętrowy ryzalit przylegający do wejścia głównego z murowanym gankiem. Dekoracja architektoniczna elewacji ogranicza się do opasek okiennych oraz gzymsów. Dwuspadowy dach pokryty jest ceramiczną dachówką karpiówką. Obiekt został częściowo już wyremontowany i obecnie jest w stanie dobrym. Cały zespół dworsko – parkowo - folwarczny w Zmysłowie jest własnością prywatną.

Park dworski z poł. XIX w., utrzymany w pierwotnych granicach, z tym, że zachodnia jego część jest przekształcona na sad, układ kompozycyjny częściowo zachowany jako park krajobrazowy, starodrzew w wieku ok. 150 lat w zadawalającym stanie zdrowotnym. Na bieżąco wykonywane są prace pielęgnacyjno-porządkowe.

Obora z 4 ćw. XIX w., obecnie posiada odnowione, kamienne elewacje oraz nowe pokrycie dachu z dachówki karpiówki. Budynek jest w stanie bardzo dobrym.

5.2.4 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE NA TERENIE GMINY MIEJSKA GÓRKA³¹.

W polskiej archeologii podstawą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych są badania powierzchniowe. Metoda ta została przyjęta w 1978 roku jako wiodąca i obowiązująca na terenie całego kraju. Realizowana jest w ramach programu badawczo - konserwatorskiego nazwanego Archeologicznym Zdjęciem Polski w skrócie AZP. Uporządkowuje ona dotychczasowy stan badań i wiedzy o rozpoznaniu archeologicznych terenu poprzez szczegółowe kwerendy archiwalne, muzealne, bibliograficzne oraz penetrację archeologiczną terenu. W jej wyniku uzyskano zbiór informacji o stanowiskach archeologicznych na interesującym na obszarze. Jest to zbiór otwarty ciągle uzupełniany o nowe informacje i nowe stanowiska. Penetracja terenowa jako pojedyncze przejście terenu nie daje jednak pełnego obrazu o stanowiskach archeologicznych. Niemniej jednak AZP jest źródłem wiedzy najbardziej miarodajnym i aktualnym o terenie.

³¹ Rozdział opracowany na podstawie informacji otrzymanych z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatury w Lesznie.

Gmina Miejska Górka należy do prowincji Nizin Środkowopolskich makroregionu Niziny Południowowielkopolskiej i mezoregionu Wysoczyzny Kaliskiej. Należy ona do dorzecza Baryczy, do której odprowadza wody Orla i kilka mniejszych cieków, od południa graniczy z Kotliną Żmigrodzka i Milicką. Na omawianym terenie największym ciekim wodnym jest rzeczka Dąbroczna stanowiąca dopływ Orli. Z doliną tej rzeki i jej dopływów wiąże się najgęstsze osadnictwo pradziejowe i wczesnohistoryczne z tego terenu. Denudacja peryglacialna zniszczyła tutaj pokrywę morenową. Przeważają tereny równinne z niewielkimi wzniesieniami wydmowymi. Pokrywę glebową w części północnej tworzą gleby gliniaste i bielice, a w części południowej bielice i gleby piaszczyste. W dolinach cieków wodnych spotkać można gleby brunatne.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy Miejska Górka datowane ogólnie na okres epoki kamienia (10 stanowiska) rozproszone równomiernie na terenie Gminy. Stanowiska te to głównie ślady osadnicze z niewielką ilością mało charakterystycznych artefaktów krzemiennych. Na uwagę zasługuje niewielka ilość stanowisk związana z młodszą epoką kamienia - neolitem, a więc z pojawieniem się pierwszych rolników. Ten okres reprezentowany jest zaledwie przez 6 stanowisk archeologicznych, z których dwa reprezentują osadnictwo kultury pucharów lejkowatych (Miejska Górka i Zakrzewo), jedno kultury amfor kulistych (Kończakowice), pozostałe 3 stanowiska ogólnie datowane na okres neolitu. Stanowiska te wystąpiły w okolicach wsi Konary i Karolinki. Na kolejną epokę brązu i wczesną epokę żelaza przypada osadnictwo kultury łużyckiej (1400 - 400 p.n.e.). Z tym horyzontem chronologicznym wiązać należy 22 stanowisk zarówno osadniczych jak i sepulkralnych. Osadnictwo z tego okresu jest dość równomiernie rozłożone, i występuję w obrębie wsi Zakrzewo (cmentarzysko), Roszkowo, Rozstępniewo, Sobiałkowo, Miejska Górka, Konary, Rzęczkowo, Niemarzyn. Zdecydowana większość datowana jest na V okres epoki brązu – okres halsztacki. W przeciwieństwie do wcześniejszego osadnictwa w tym okresie następuje kolonizacja terenu gminy Miejska Górka. Kolejny horyzont osadniczy związany jest z osadnictwem kultury przeworskiej, rozwijającej się w Okresie Wpływów Rzymskich (ok. 200 p.n.e. - 400 n.e.) z którą związanych jest tylko 12 stanowisk archeologicznych. Obejmują one tereny zbliżone do osadnictwa kultury łużyckiej.

Osadnictwo wczesnohistoryczne związane z okresem wczesnego średniowiecza koncentruje się równomiernie na terenie gminy szczególnie wzdłuż cieków wodnych. Ogółem na okres wczesnego średniowiecza X-XIII w. datowanych jest 37 stanowisk archeologicznych kolejnych 17 stanowisk na okres przejściowy z wczesnego średniowiecza oraz 33 stanowiska archeologiczne datowane na okres średniowiecza. Osadnictwo to, podobnie jak osadnictwo wczesnośredniowieczne występuje równomiernie na terenie gminy z niewielką koncentracją w części północno wschodniej gminy w rejonie Kończakowic, gdzie zlokalizowane jest grodzisko z okresu średniowiecza. Zaznaczyć należy również, że duża ilość stanowisk, ze względu na silnie rozdrobniony i zniszczony materiał

datowano ogólnie na okres pradziejowy (44 stanowisk). Na innych stanowiskach zarejestrowano okres nowożytny (4).

W przeważającej części stanowiska archeologiczne zarejestrowane zostały poza terenem zabudowanym. Na uwagę należy mieć fakt że niektóre wsie liczą po kilkaset lat i pod nawarstwienia współczesnymi mogą zalegać jeszcze nie rozpoznane historyczne warstwy osadnicze (od okresu lokacji) oraz potencjalne zabytki archeologiczne także pradziejowe.

Ogółem w granicach gminy zarejestrowanych zostało 102 stanowisk archeologicznych, w obrębie których wydzielono 193 fakty osadnicze reprezentujące osadnictwo od epoki kamienia aż po czasy nowożytne. Na terenie gminy wydzielono 12 wyraźnych zespołów osadniczych określonych i opisanych w kartach gminnej ewidencji zabytków Miejska Górka.

W poniższej tabeli zaprezentowano zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Miejska Górka.

Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk							ilość faktów	ogólna ilość stanowisk archeol.
grodziska	cmentarzyska płaskie	cmentarzyska kurhanowe	osady	punkty osadn.	ślady osadn.	inne		
1	2	-	76	47	66	1	193	102
w tym w rejestrze zabytków								
1	1							2

5.2.5. STAN ZACHOWANIA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. O ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 62, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne - bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Najlepiej zachowane są zachowane zabytki położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych n oraz terenach zalesionych, gdzie ingerencja człowieka w substancja e zabytkowa stanowiska jest zdecydowanie mniejsza. Stan zachowania nawarstwień kulturowych i osadniczych w obrębie stanowisk jest trudny do kreślenia. Ustala się go przy okazji badań rozpoznawczych (powierzchniowych i sondażowych), planowanych badań naukowych czy ratowniczych. Na podstawie badań powierzchniowych, a w szczególności dużej ilości materiału zabytkowego lub rozoranych obiektów czytelnych na powierzchni można stwierdzić, że stanowisko jest w znacznym stopniu zniszczone. Z kolei pojedyncze fragmenty ceramiki na powierzchni stanowiska mogą wskazywać na dobry stan zachowania stanowiska, bowiem orka czy inne prace nie naruszyły stropów obiektów archeologicznych czy nawarstwień kulturowych.

Stan zachowania obiektów archeologicznych wpisanych do rejestru

Miejscowość	Obszar AZP	Obiekt	Stan zachowania
Kończowice	67-28 nr st. na obsz.7	grodzisko	dobry, wały porośnięte krzewami i trawą, stanowisko nieoznakowane
Zakrzewo	68-27 nr st. na obsz.20	cmentarzysko	dobry, eksploatowane rolniczo, płytka orka, stanowisko nieoznakowane

5.3.WYKAZ OBIEKTÓW Z TERENU GMINY MIEJSKA GÓRKA WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH³²

Antoniewo

zespół folwarczny, 2 poł. XIX, nr rej.: 1146/A z 3.07.1989:

- budynek mieszkalny
- budynek gospodarczy
- stodoła
- jałownik

Dłoń

zespół pałacowy i folwarczny, XIX-XX, nr rej.: 1014/A z 25.05.1987:

- pałac, 1910, nr rej.: 1424/A z 11.04.1973
- dom zarządcy
- pawilon chiński
- park
- ogrodzenie parku z bramą główną

folwark:

- obora
- stelmacharnia
- stajnia
- gorzelnia
- 3 spichrze
- oficyna
- stróżówka
- domek ogrodnika
- 4 czworaki

Gostkowo

zespół dworski i folwarczny, 2 poł. XIX, nr rej.: 456/Wlkp/A z 26.06.1989:

- dwór
- park
- spichrz
- obora

³²Źródło: Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa www.nid.pl

- gorzelnia

Goruszki - Karolinki (cz. m. Miejska Górka)

zespół klasztorny reformatów, ul. Klasztorna 2, nr rej.: 521/Wlkp/A z 28.06.2007 :

- kościół p.w. Świętego Krzyża, 1742, nr rej.: wpis z 20.12.1932
- klasztor, 1 poł. XVIII, 1846-65, nr rej.: 107 z 1.06.1968
- cmentarz przykościelny, 2 poł. XVIII
- ogród klasztorny, poł. XVIII – XX
- ogrodzenie mur. z bramą, 2 poł. XVIII

Konary

- kościół par. p.w. św. Michała Archanioła, 1512, 1782, nr rej.: 388/Wlkp/A z 23.06.1969
- szkoła podstawowa, 1828, XIX/XX, nr rej.: 387/Wlkp/A z 30.03.1994:
- budynek nr 56
- budynek nr 58
- pompa żeliwna

Miejska Górka

- założenie urbanistyczne miasta i zespół budowlany, nr rej.: 1161/A z 17.01.1990
- kościół par. p.w. św. Mikołaja, ul. Sikorskiego, 1609, nr rej.: 674/Wlkp/A z 21.12.1932
- cmentarz kościelny, dec. z 4.06.2008
- wiatrak koźlak, ul. Rawicka, 1772, nr rej.: 402/Wlkp/A z 23.05.1988

zespół d. kościoła ewangelickiego, nr rej.: 701/Wlkp/A z 23.06.1969 i z 26.09.2008:

- kościół p.w. Góry Tabor, drewn., 1777
- cmentarz, ob. nieczynny, k. XVI
- brama cmentarna, 1857

Piaski

zespół dworski, nr rej.: 1557/A z 28.08.1995:

- dwór, 4 ćw. XIX
- oficyna, pocz. XX
- park, 1 poł. XIX
- układ zabudowy folwarku, XIX/XX

Roszkówko

zespół pałacowy, 3 ćw. XIX, nr rej.: 657/Wlkp/A z 10.08.1993:

- pałac
- park
- spichrz folwarczny, 1860, nr rej.: 658/Wlkp/A z 2.08.1993

Sobiałkowo

kościół par. p.w. św. Jakuba, mur.-drewn., XVII, 1890, nr rej.: 133 z 21.12.1932

Zakrzewo

- kościół par. p.w. św. Klemensa, drewn., 1728, nr rej.: 608 z 1.02.1957

zespół folwarczny, 2 poł. XIX, nr rej.: 1145/A z 3.07.1989:

- rządcówka
- budynek mieszkalny
- park
- spichrz
- 2 stodoły
- obora

- stajnia, ob. garaże
- gorzelnia

Zmysłowo

zespół dworski, 4 ćw. XIX:

- dwór, nr rej.: 1448/A z 10.08.1993
- park, nr rej.: j.w.
- obora folwarczna, nr rej.: 1436/A z 2.08.1993

5.4. WYKAZ ZABYTEKÓW Z TERENU GMINY MIEJSKA GÓRKAWPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Miejska Górka do rejestru zabytków zostały wpisane dwa stanowiska archeologiczne.

Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska na obszarze	Obiekt	Nr rejestru i data wpisu
Kończkowice	1	67-28	7	grodzisko	431/A 02.12.1968
Zakrzewo	1	68-27	20	cmentarzysko	1653/A 13.12.1974

5.5. WYKAZ ZABYTEKÓW NIERUCHOMYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW GMINY MIEJSKA GÓRKA³³

ANNOPOL

2 STAJNIE (pozostałości zespołu folwarcznego), mur., k. XIX.

ANTONIEWO

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- jałownik, mur., 1892,
- stodoła, mur., 4 ćw. XIX.

DŁOŃ

KAPLICZKA z figurą Matki Boskiej, mur., k. XIX.

³³ Stan na dzień 8 maja 2014 r.

SZKOŁA, mur., 1 ćw. XX.

DWORZEC KOLEJOWY, mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY DRUCKICH-LUBECKICH:

- pałac, mur., 1912 r.
- pralnia, ob. skrzydło wsch. pałacu, mur., k. XIX,
- pawilon chiński, drewn., XIX/XX,
- dom przyjaciółki księżnej Drucko-Lubeckiej, następnie dom ogrodnika, ob. nr 2, mur., pocz. XX,
- kancelaria, ob. laboratorium, mur., pocz. XX,
- stróżówka, ob. dom nr 3, mur., pocz. XX, gruntownie remont. 1970,
- park krajobrazowy, XIX,
- ogrodzenie z bramą, żel., pocz. XX,
- kaplica grobowa księcia Franciszka Ksawerego Drucko-Lubeckiego, mur., 1911,
- dom polowego, ob. nr 13, mur., 1912,

Folwark:

- stajnia z powozownią, ob. pralnia i garaż, mur., pocz. XX,
- stajnia klaczy, ob. obora, mur., 1899,
- obora, mur., 1898,
- źrebięciarnia, ob. obora, mur., 1913,
- źrebięciarnia, ob. obora, mur., k. XIX,
- spichlerz, mur., 1 poł. XIX (?), pocz. XX,
- spichlerz, mur., 1832 (?),
- wozownia i garaż, ob. budynek administracyjny, mur., 1 ćw. XX,
- gorzelnia, mur., l. 80 XX, rozbud. pocz. XX,
- stelmacharnia, mur., k. XIX,

Kolonia mieszkalna:

- trojak, ob. dom nr 19, mur., pocz. XX,
- czworak, ob. dom nr 20, mur., 1905,
- pięciorak, ob. dom nr 18, mur., 1906,
- sześciorak, ob. dom nr 17, mur., 1901,
- ośmiorak, ob. dom nr 21, mur., 1903,
- dom prewencyjny dla chorych wojskowych, ob. nr dom 14 i przedszkole, mur., 1911–1913,

GORUSZKI – KAROLINKI (cz. m. Miejska Górka)

ZESPÓŁ KLASZTORNY REFORMATÓW:

- kościół, ob. par. p.w. Św. Krzyża, mur., 1742–1745,
- klasztor, mur., 1742, przebud. ok. 1846–1865,
- cmentarz przykościelny, 2 poł. XVIII
- ogród klasztorny, poł. XVIII – XX
- ogrodzenie mur. z bramą, 2 poł. XVIII,

GOSTKOWO

KAPLICZKA, mur., k. XIX.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY

- dwór, mur., ok.1880–1890, przebud. 1904,
- dom ogrodnika, ob. nr 22, mur., 1840, przebud.,
- park, k. XIX,
- ogrodzenie, mur.(kam.), k. XIX,
- obora, mur., 1895,
- spichlerz, mur.(kam.), k. XIX, cz. adaptowany na mieszkania l. 80 XX,
- gorzelnia
- ZAGRODA NR 45
- dom, mur., 3 ćw. XIX,
- stodoła, mur., 2 poł. XIX,
- 2 budynki gospodarcze, mur.(kam.), 1867,
- ogrodzenie, mur.(kam.), 2 poł. XIX.

KOŁACZKOWICE

CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, II poł. XIX.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W NARODZENIA NMP:

- kościół, mur., 1900–1901,
- kostnica, mur., 1901,
- plebania, mur., 1905,
- dom parafialny, mur., 1908.

SZKOŁA ob. dom prywatny , mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- rządcówka, mur., ok. poł. XIX, przebud.,
- garaż, ob. magazyn, mur., 1910,
- park krajobrazowy, k. XIX,
- sześciorek, ob. dom nr 3, mur., 1908,
- czworak, ob. dom nr 44 (d. 2), mur., pocz. XX,
- czworak (?), mur.(kam.), XIX/XX.

DOM NR 39, mur., pocz. XX.

DOM NR 40, mur., 1909.

KONARY

CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, II poł XIX.

CMENTARZ EWANGELICKI, II poł XIX.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA:

- kościół, mur., 1512, późn. rozbudowany
- dzwonnica, drewn., XIX (?),
- ogrodzenie z kapliczką, mur.(kam.), XIX,
- plebania, mur., k. XIX,
- dom parafialny, mur., k. XIX.

ZESPÓŁ SZKOŁY:

- szkoła nr 2, mur., 1828,
- dom nr 58, mur.-szach., ok. 1910,
- pompa, żel., pocz. XX.
- PRZEDSZKOLE, mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ FABRYKI PŁÓTNA:

- fabryka, dawny młyn parowy, mur., 1921, przebud. i rozbud. 1930,

KRZYŻ POKUTNY „Owczarek” nad stawem (rejestr zabytków ruchomych).

MELANOWO

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- rządcówka, ob. dom nr 1, mur., ok. 1907, *proj. Roger Sławski*,
- obora, mur., 1897,
- obora, mur., 1907,
- stodoła, mur., 1906,

- sześciorek, ob. dom nr 3, mur., 1902.

MIEJSKA GÓRKA

UKŁAD URBANISTYCZNY, XV - 1 ćw. XX.

CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, II poł. XIX.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MIKOŁAJA:

- kościół, mur., 1 poł. XV, przebud. 1609, odbud. po pożarze 1787,
- kaplica pogrzebowa, mur., 4 ćw. XIX,
- figura św. Jana Nepomucena, mur., 1890,
- ogrodzenie z 2 bramami, mur., XIX,
- plebania, ul. Sikorskiego nr 1, mur., 2 poł. XIX,
- cmentarz przykościelny

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO P.W. GÓRY TABOR:

- kościół, bud. 1777–1778,
- kaplica grobowa rodziny Wahner-Strolock, mur., 2 poł. XIX,
- ogrodzenie z bramą, mur., 2 poł. XIX.

ZESPÓŁ SZKOŁY, ul. Szkolna nr 1:

- szkoła, mur., pocz. XX,
- budynek gospodarczy, mur., k. XIX.

STRZELNICA BRACTWA KURKOWEGO, ob. Ośrodek Kultury, mur., 1924, rozbud. 1933

ZBIORNIK GAZU w dawnej rozdzielni gazu, ul. Kobylińska, met., 1 ćw. XX.

MŁYN PAROWY, ul. Paderewskiego nr 4, mur., k. XIX.

WIATRAK KOŹŁAK, drewn., 1696 r.

ZESPÓŁ CUKROWNI, ul. Raclawicka nr 42-44:

- cukrownia, mur., 1884 i 1 ćw. XX, przebud. i modernizowana l. 20 i 30 XX,
- willa dyrektora, ob. nr 44, mur., l. 90 XIX,
- magazyn cukru, mur., 1925–1927,
- magazyn, mur., 1936,
- magazyn cukru, mur., l. 20 XX,
- pakownia, mur., 1920,
- suszarnia, mur., 1923, cz. przebud. 1942,
- warsztat mechaniczny i kuźnia, mur., l. 20-30 XX,

- komin, mur., 1927,
- ogrodzenie, mur., pocz. XX.

ul. Dworcowa

DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 12, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 15, mur., 1 ćw. XX.

ZESPÓŁ WILLI NR 18:

- willa, mur., 1905,
- gołębnik, mur.-drewn., 1905,
- ogrodzenie z bramą, mur., 1905.

ul. Górków

DOM NR 2, mur., 1851.

ul. Krasickiego

DOM NR 3 (d. 11), szach., 1816.

ul. Mickiewicza

DOM NR 10, mur., pocz. XX.

ul. Paderewskiego

DOM NR 3, mur. k. XIX

DOM NR 20, mur., pocz. XX.

DOM NR 24, mur., pocz. XX.

DOM NR 26, ob. przedszkole, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 30, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 32, mur., 1 ćw. XX.

ZESPÓŁ DOMU nr 35:

- dawna szkoła, mur., pocz. XX,
- pompa, żel., XIX/XX,

ul. Piekarska

DOM NR 1, mur., pocz. XX.

ul. Rawicka

DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX.

- ogrodzenie mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 4, mur., pocz. XX.

Rynek

DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 4, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 3, mur., 1873.

DOM NR 5, mur., 1 poł. XIX (?), przebud. pocz. XX.

DOM NR 6, mur., pocz. XX.

DOM NR 7, mur., k. XIX.

DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 11, mur., k. XIX.

DOM NR 21, mur., pocz. XX..

DOM NR 25, mur., pocz. XX, cz. przebud.

DOM NR 27, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 30, mur., pocz. XX.

DOM NR 31, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 32, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 33, ob. Urząd Miejski, mur., 1 poł. XIX, przebud. pocz. XX.

ul. Sienkiewicza

DOM NR 2, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 6, mur., k. XIX.

ul. Sikorskiego

DOM NR 27, mur., 4 ćw. XIX, przebud. 1908.

ul. Sportowa

DOM NR 2, mur., 1882.

ul. Wojska Polskiego

DOM NR 1, mur., pocz. XX.

DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 6, mur., k. XIX.

DOM NR 10, mur., k. XIX.

DOM NR 12, mur., k. XIX.

DOM NR 14, mur., k. XIX.

DOM NR 16, mur., k. XIX.

DOM NR 18, mur., k. XIX.

DOM NR 23, mur., pocz. XX.

DOM NR 32, mur., 1901.

DOM NR 46, mur., 1905.

OCZKOWICE

ZESPÓŁ DWORSKI,

- dworek, mur., k. XIX,,
- park krajobrazowy, k. XIX.

PIASKI

ZESPÓŁ DWORSKI:

- dwór, ob. nie użytkowany, mur., 4 ćw. XIX,
- oficyna, mur., 1912,
- park, 2 poł. XIX,

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- stajnia, ob. magazyn nawozów, mur.(kam.), 1909,
- stajnia, ob. chlewnia, mur., 1909,
- obora, mur., pocz. XX,
- stodoła, ob. warsztat, mur.(kam.), pocz. XX,
- stodoła i spichlerz, mur.(kam.), pocz. XX,
- spichlerz, ob. cielętnik, mur., pocz. XX,
- paszarnia, mur., pocz. XX,
- brama do zespołu folwarcznego, mur., XIX/XX,

ROSZKÓWKO

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- dwór, mur., ok. poł. XIX, przebudowa XIX/XX,
- park krajobrazowy, 1 poł. XIX,
- spichlerz, mur., 1860,

SOBIAŁKOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JAKUBA WIĘKSZEGO AP.:

- kościół, mur., 2 poł. XVIII, rozbudowa 1890,
- dzwonnica i kaplica, mur., 1890,

- ogrodzenie z bramą, mur., 2 poł. XIX.
- cmentarz przykościelny, k. XIX.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- altana, drewn., pocz. XX.

TOPÓLKA

RZĄDCÓWKA, mur., pocz. XX.

WOSZCZKOWO

DOM d. SZKOŁA, mur., 1915.

DOM nr 17, mur., pocz. XX.

ZAKRZEWO

CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, 1920 r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. KLEMENSA:

- kościół, drewn., 1610, dobud. mur. kaplicy i zakrystii 1647, dobud. wieży 1728,
- kostnica, drewn., 1852, przeniesiona na ob. miejsce 1938,
- ogrodzenie z bramami, mur., XVIII.
- cmentarz przykościelny, 2 poł. XIX.

SZKOŁA, ob. przedszkole, mur., 1 ćw. XX.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- dwór (rządówka ?), mur., ok. poł. XIX,
- stajnia i powozownia, ob. garaż, mur., ok. poł. XIX,
- stajnia, ob. garaż, mur., 1886,
- obora, mur., 1891,
- stodoła, mur., 1892,
- stodoła, mur., 1891, część pn. adaptowana na biuro l. 60 XX,
- gorzelnia, mur., 1869, remont. l. 70 XX,
- ogrodzenie z bramą, mur., k. XIX,
- park krajobrazowy, 2 poł. XIX,
- spichrz, mur.

DOM NR 28, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 42, mur., 4 ćw. XIX.

ZMYSŁOWO

ZESPÓŁ DWORSKI:

- dwór, mur., ok. 1840, rozbud. 2 poł. XIX,
- park krajobrazowy, 2 poł. XIX,
- obora, ob. bukaciarnia, mur.(kam.), 4 ćw. XIX,
- spichlerz, mur., pocz. XX.

5.6. SKRÓCONY WYKAZ ZABYTKÓW RUCHOMYCH

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu	Ilość w rej.	Ilość ewid.
1	Miejska Górka	Kość. par. pw. św. Mikołaja	218/B	01.12.1993 r.	49	86 ³⁴
	Miejska Górka (Goruszki – Karolinki)	Kościół i klasztor Zakonu Braci Mniejszych Franciszkanów - zespół wyposażenia	419/Wlkp/B	28.05.2015 r.	67	
2	Dłoń	Pałac – wyposażenie	142/B	04.12.1982 r.	6	28
3	Karolinki	Rzeźbiony słup przydrożny z fig. św. Macieja	199/B	19.09.1989 r.	1	1
4	Konary	Krzyż pokutny na posesji nr 16	170/B	14.10.1987 r.	1	1
5	Zakrzewo	Kość. par. pw. św. Klemensa-	210/B	13.06. 1995 r.	1	

³⁴ Częściowe skreślenie z rejestru zabytków – DECYZJA MINISTRA Z DNIA 09.09. 2011 nr DOZ-OAiK-6700/364/11- [ML/61/11] **poz. 1** w załączniku: Obraz św. Mikołaja, **poz. 20** w załączniku: malowidło św. Józefa z Dzieciątkiem

		polichromie				91
		Wyposażenie kościoła par.	77/Wlkp/B	28.11.2005	35	
		Organy	300/Wlkp/B	25.06.2013 r.	1	1

6. OBSZARY NAJWIĘKSZEGO ZAGROŻENIA DLA ZABYTKÓW W GMINIE.

Zabytki nieruchome

Brak aktualnych planów zagospodarowania dla części obszarów gminy Miejska Górka pociąga za sobą brak szczegółowych wytycznych dotyczących ochrony konserwatorskiej, w tym stref ochrony widokowej czego przykładem może być otoczenie klasztoru franciszkanów na przedmieściach Miejskiej Górki, we wsi Karolinki, gdzie pojawia się nowa zabudowa przesłaniająca widok na ten zabytkowy zespół. Zagrożeniem dla zabytków nieruchomych jest brak ich zagospodarowania lub użytkowanie zupełnie niezgodne z przeznaczeniem, a także wymiana historycznych drewnianych okien i drzwi, ceramicznego pokrycia dachowego, ocieplanie budynków pociągające za sobą pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych.

Problemy związane z wystrojem elewacji dotyczą także zabudowy wiejskiej i pofolwarcznej. Zagrożenia te związane są nie tylko z wymianą stolarek okiennych i drzwiowych, ale także z nieprawidłowymi powiększeniami miotworów okiennych bądź ich zamurowaniem (negatywnym przykładem są samowolne przebudowy dawnych czworaków dworskich m.in. w Piaskach i Kołaczkowicach). Także nieużytkowane cmentarze i parki z czasem ulegają degradacji. Teren zarasta samosiejkami i licznymi krzewami, dewastowane są nagrobki. Pozbawione prawidłowej opieki parki i rosnące w nich drzewa tracą swoje pierwotne walory, w szczególności dotyczy to parków w Gostkowie i Piaskach.

Zabytki ruchome

Obiekty ruchome są narażone na zniszczenie, kradzież, uszkodzenie lub pożar, czego ostatnim przykładem był tragiczny pożar kościoła parafialnego w Miejskiej Górcie spowodowany prowizoryczną instalacją elektryczną. Szczególnie zagrożone jest wyposażenie obiektów sakralnych, które nie posiadają urządzeń antywłamaniowych, przeciwpożarowych oraz monitoringu.

Zabytki archeologiczne

Gmina Miejska Górka jest typową gminą rolniczą. Większość stanowisk archeologicznych została zarejestrowanych na terenach rolniczych. Zatem zagrożenie dla substancji zabytkowej stanowi głęboka orka i inne zabiegi

agrotechniczne. Orka powoduje destrukcję warstw i obiektów archeologicznych. Z kolei intensywne nawożenie i używanie środków chemicznych może mieć wpływ na zachowanie zabytków wytworzonych z materiałów organicznych takich jako kości, róg i stanowisk sepulkralnych. Można stwierdzić, że w chwili obecnej zniszczenia osiągnęły zapewne poziom, który nie powinien ulec zdecydowanemu pogorszeniu w ciągu najbliższych lat, chociaż użycie coraz nowocześniejszego sprzętu może tę destrukcję przyspieszyć. Aktualne zagrożenie dla stanowisk archeologicznych stanowią inwestycje budowlane i przemysłowe, a w szczególności inwestycje infrastrukturalne jak budowa sieci kanalizacji sanitarnej, dróg. Zagrożenie stanowi również rozwój budownictwa mieszkalnego, które lokalizowane na obrzeżach wsi wchodzi na tereny uprzednio wykorzystywane rolniczo. Kolejne zagrożenia, które nasiliły się w ciągu ostatnich lat to penetrowanie terenu przy użyciu wykrywaczy metali w poszukiwaniu zabytków głównie militariów. Rozmiarów zniszczeń tej kategorii zagrożenia nie potrafimy ocenić. Aby zapobiec zniszczeniom stanowisk archeologicznych, prace ziemne w strefach ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Urzędem Ochrony zabytków w Poznaniu, Delegatura w Lesznie. Jest to szczególnie ważne przy inwestycjach drogowych, budowy zbiorników, kopalni kruszywa, budową infrastruktury pod farmy wiatraków. Inwestycje te z uwagi na różnorodny charakter prac, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. Należy również chronić zabytkowe układy ruralistyczne oraz nawarstwienia kulturowe i osadnicze najstarszych miejscowości. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych wczesnohistorycznych, historycznych czy nowożytnych nawarstwień kulturowych i osadniczych, niezbędne jest uzgadnianie decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, projektów inwestycji oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wojewódzki Urząd Ochrony zabytków w Poznaniu, Delegaturę w Lesznie.

7. ANALIZA MOCNYCH I SŁABYCH STRON OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIEJSKA GÓRKA

Analiza SWOT jest narzędziem diagnostycznym pozwalającym porównać własne mocne i złe strony (Strengths i Weaknesses), oraz szanse i zagrożenia (Opportunities i Threats) płynące z otoczenia, co może mieć w tym przypadku wpływ na ochronę i opiekę nad zabytkami gminy. Metoda pozwala uchwycić przeszkody, które należy przezwyciężyć lub zminimalizować w celu osiągnięcia pożądanego rezultatu.

Mocne strony	Słabe strony
Gmina posiada dobre warunki dla uprawiania turystyki	Wartość obszaru gminy jako regionu turystycznego jest

krajoznawczej.	w kraju mało znana.
Przez teren gminy przebiegają krajowe i lokalne szlaki turystyczne.	Część szlaków turystycznych istnieje tylko nominalnie, inne są słabo oznakowane.
Dobre połączenia komunikacyjne – drogowe z trasą S5, sieć alei polnych, niekiedy brukowanych, obsadzonych drzewami i krzewami co sprzyja turystyce pieszej, rowerowej lub konnej.	Przebiegająca przez Miejską Górkę linia kolejowa Rawicz-Kobylin jest czynna obecnie dla pociągów towarowych ale jedynie na odcinku Rawicz – Miejska Górka, a linia na Gostyń zlikwidowana (rozebrane tory).
Stajnie i miejsca na popas dla koni (Annopol, Goruszki Roszkówko, Piaski), gospodarstwa agroturystyczne, miejsca noclegowe oraz punkty gastronomiczne,	Brakuje lokalnie wydawanych informatorów i przewodników turystycznych, znalezienie informacji o potencjale infrastruktury turystyczno – noclegowo - wypoczynkowej jest utrudnione.
Koncentracja wielu interesujących zabytków na niewielkim obszarze o ciekawej historii. Kilka obiektów posiada bardzo wysoką wartość zabytkową, co wyróżnia je w skali kraju, są to: zespół pałacowo-parkowy w Dłoni, zespół klasztorny reformatów w Miejskiej Górcie – Karolinkach, kościół ewangelicki p.w. Góry Tabor w Miejskiej Górcie, kościół par. p.w. św. Klemensa w Zakrzewie.	Zwiedzanie części zabytków jest utrudnione lub niemożliwe, gdyż są one niedostępne lub dostępne tylko okresowo, przy niektórych brakuje również tablic informacyjnych z opisem historii i wyposażenia.
Miejska Górka posiada dobrze zachowany historyczny zespół budowlany. Układ urbanistyczny miasta	Właściciele prywatnych domów stanowiących element zespołu budowlanego miasta, wpisanych do rejestru zabytków lub jedynie gminnej ewidencji zabytków nie

wpisany do rejestru zabytków.	posiadają wystarczających środków na remont i utrzymanie obiektów zabytkowych.
-------------------------------	--

Szanse	Zagrożenia
Duże nagromadzenie zabytków i związany z tym rozwój turystyki stwarza szanse na zwiększenie zatrudnienia w regionie.	Krajobraz kulturowy gminy może zostać bardzo zakłócony przez planowaną budowę farm elektrowni wiatrowych i kopalni odkrywkowych.
Planowane inwestycje gminne jak rewitalizacja rynku, pozytywnie wpłyną na wizerunek miasta.	Nieprzemyślany projekt rewitalizacji rynku w Miejskiej Górcie może narazić Gminę na duże koszty, a nie przynieść pożądaných rezultatów.
W związku z budową dalszych tras rowerowych w gminie, co ma związek z istniejącymi Planami Odnowy Miejscowości wzrośnie ruch turystyczny, do jego popularyzacji może się przyczynić wydanie niedrogich informatorów i przewodników turystycznych oraz tablic informacyjnych.	Bez odpowiedniej informacji turystycznej i drukowanych przewodników budowana infrastruktura może nie być kosztowna i nie w pełni wykorzystana.
Kościół ewangelicki p.w. Góry Tabor w Miejskiej Górcie może zostać wyremontowany przy dużym wsparciu funduszy państwowych lub europejskich i stać krajową atrakcją turystyczną. Częściowo istnieją już odpowiednie inwentaryzacje oraz projekty remontu i zagospodarowania obiektu.	Nieuregulowana sprawa własności kościoła i otaczającego go terenu uniemożliwia podejmowanie działań.
Wpisy do rejestru zabytków, dobre utrzymanie obiektów oraz użytkowanie zgodnie z ich	Wpis do rejestru zabytków obliguje za każdym razem do przygotowywania drogich projektów budowlanych

przeznaczeniem podnosi szansę uzyskania dotacji na remont lub modernizację zabytku.	(nawet dla prac, które w przypadku zwykłych obiektów wymagają jedynie zgłoszenia) i uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, co w przypadku tak utrudnionych procedur może być czynnikiem zniechęcającym do działań.
---	---

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I HARMONOGRAM DZIAŁAŃ W LATACH 2019-2022 R.

Nazwa i opis zadania	Termin wykonania	Komórka odpowiedzialna za realizację zadania
<u>Zadanie 1</u> – Przyjęcie uchwały przez Radę Miejską Miejskiej Górki w sprawie zasad przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków Miejskiej Górki. Zabezpieczenie środków w corocznym budżecie Gminy w kwocie ok 50 tys. zł. na udzielanie	2020-2022	Burmistrz Miejskiej Górki, Urząd Miejski Miejskiej Górki
<u>Zadanie 2</u> – Wykonanie generalnego remontu budynku szkoły z początku XX w. w Konarach.	2019-2020	Burmistrz Miejskiej Górki, Urząd Miejski Miejskiej Górki
<u>Zadanie 3</u> – Wykonanie remontu poszycia wiatraka koźlaka w Miejskiej Górcie.	2020-2021	Burmistrz Miejskiej Górki, Urząd Miejski Miejskiej Górki
<u>Zadanie 4</u> – Zrealizowanie projektu rewitalizacji rynku w Miejskiej Górcie.	2020-2022	Burmistrz Miejskiej Górki, Urząd Miejski

		Miejskiej Górki
<u>Zadanie 5</u> – Budowa ścieżki rowerowej Gostkowo – Niepart.	2019-2020	Burmistrz Miejskiej Górki, Urząd Miejski Miejskiej Górki
<u>Zadanie 6</u> – Opracowanie i umieszczenie na szlakach turystycznych i przy trasie s 5 znaków drogowych i tablic informacyjnych dotyczących zabytków w gminie.	2019-2020	Urząd Miejski Miejskiej Górki. Ośrodek Kultury, Sportu i Aktywności Lokalnej w Miejskiej Górcie
<u>Zadanie 7</u> – Wydanie informatora dotyczącego zasad umieszczania reklam i szyldów na terenie miasta i gminy Miejska Górka.	2019-2020	Urząd Miejski Miejskiej Górki
<u>Zadanie 8</u> – Wydanie książki związanej z historią i zabytkami gminy.	2020-2021	Urząd Miejski Miejskiej Górki. Ośrodek Kultury, Sportu i Aktywności Lokalnej w Miejskiej Górcie
<u>Zadanie 9</u> – Napisanie wniosku na remont kościoła ewangelickiego w Miejskiej Górcie (po wyjaśnieniu spraw własnościowych).	2019-2020	Burmistrz Miejskiej Górki, Urząd Miejski Miejskiej Górki

9. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków opiece nad zabytkami Burmistrz Miejskiej Górki zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską Miejskiej Górki.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

W realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, Urząd Miejski w Miejskiej Górcie zamierza skorzystać w miarę możliwości z środków własnych oraz z środków przeznaczanych na ten cel przez władze powiatowe, wojewódzkie, państwowe a także Unii Europejskiej. Skutecznym poszukiwaniem środków powinno być bieżące monitorowanie stron internetowych urzędów oraz instytucji udzielających odpowiedniego wsparcia, są to m.in.:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) w ramach swoich uprawnień tworzy programy wspierające między innymi prace służące ochronie zabytków. Rodzaje i zakresy ochrony zgodne są z aktualną polityką ochrony dziedzictwa kulturowego Rządu Rzeczypospolitej.
- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (www.poznan.wuoz.gov.pl) – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego (www.umww.pl) – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych m. in. jednostek sektora finansów publicznych.
- Fundusz Kościelny (www.gov.pl/web/mswia/fundusz-kościelny) – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających obiektów. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są: osoby prawne Kościoła Katolickiego; osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych o osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.
- Środki finansowe ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.
- Fundusze norweskie (www.eog.gov.pl) - jest to forma finansowej pomocy przyznawana przez Islandię, Norwegię i Lichtenstein, wszystkim państwom Unii Europejskiej. Jest to bezzwrotna forma pomocy, w

zamian za co państwa te uzyskują możliwość prowadzenia działalności na rynkach wewnętrznych Unii Europejskiej, mimo że prawnie nie są jej członkami. Łącznie na III edycję Funduszy norweskich i EOG państwa-darczyńcy, czyli Norwegia, Islandia i Liechtenstein, przeznaczyły kwotę ponad 2,8 mld euro. Wsparcie przyznano 15 państwom Europy Środkowej i Południowej oraz krajom bałtyckim. Polska z alokacją 809,3 mln euro, podobnie jak w poprzednich latach, pozostaje największym beneficjentem tych środków.